

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Marie Mrňková

Dítě jako oběť trestného činu

Diplomová práce

Olomouc 2021

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Dítě jako oběť trestného činu“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 17. 03. 2021

Marie Mrňková

Poděkování

Na tomto místě bych velice ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce JUDr. Bronislavě Coufalové, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, za veškeré cenné rady a přínosné podněty, které mi poskytla při konzultacích k psaní diplomové práce, a také své rodině a nejbližším za trpělivost při studiu.

Obsah

1	Základní pojmy	8
1.1	Viktimologie obecně	8
1.2	Oběť	8
1.2.1	Výklad podle trestního řádu	8
1.2.2	Výklad podle zákona o obětech	9
1.3	Dítě	10
1.3.1	Výklad podle trestního zákoníku a zákona o soudnictví ve věcech mládeže	10
1.3.2	Výklad podle občanského zákoníku	12
1.3.3	Výklad podle Úmluvy o právech dítěte	12
2	Právní úprava	13
2.1	Mezinárodní úroveň	13
2.2	Evropská úroveň	15
2.3	Ústavní úroveň	17
2.4	Zákonná úroveň	18
3	Dítě jako oběť trestných činů	19
3.1	Bezbrannost	19
3.2	Dozor, závislost a jiné postavení pachatele vůči dítěti	21
3.3	Dítě z pohledu pornografických deliktů	22
3.4	Opuštění a unesení dítěte	23
3.5	Zanedbání povinné výživy a účinná lítost	24
3.6	Souběh sexuálně motivovaných trestných činů a ohrožování výchovy dítěte	25
3.7	Specifika trestání pachatelů sexuálně motivovaných trestných činů	27
3.7.1	Tresty a ochranná opatření	27
3.7.2	Terapeutická kastrace a testikulární pulpektomie	29
3.7.3	Registr sexuálních delikventů	30
4	Procesní specifika a problémy právní úpravy	33
4.1	Výslech dítěte a jeho opakování	33
4.2	Kontakt dítěte s pachatelem	36
4.3	Předběžná opatření	38
4.4	Souhlas dítěte s trestním stíháním	39
4.5	Neodkladný a neopakovatelný úkon	41
5	Práva a povinnosti dítěte jako oběti trestného činu	43
5.1	Trestní řád	43
5.2	Zákon o obětech	46
6	Instituce pracující s oběťmi	50
6.1	Probační a mediační služba	50
6.2	Orgán sociálně – právní ochrany dětí	52

6.3	Ostatní instituce	54
7	Závěr.....	56
8	Zdroje	59
8.1	Monografie.....	59
8.2	Odborné články	59
8.3	Internetové zdroje	60
8.4	Judikatura.....	61
8.5	Právní předpisy	62
9	Shrnutí.....	64
10	Klíčová slova	65

Úvod

Stát se obětí trestného činu je bez debaty velmi stresující záležitost v životě člověka. Co když se ale obětí stane dítě, které je velmi zranitelné a potřebuje mnohem větší péči než dospělý člověk, aby se zabránilo celoživotním následkům v podobě psychických potíží? Téma dítěte jako obětí trestného činu je podle mě bohužel velmi aktuální téma, na které je třeba více upozorňovat. Dítě se stává obětí různých trestných činů, ať už jde o lehčí formy majetkových trestných činů, či závažnější formy trestné činnosti, jako jsou sexuálně motivované trestné činy či trestné činy násilné povahy. Ať už se jedná o jakýkoliv případ, pro dítě se jedná o životní milník, se kterým se musí adekvátně pracovat a na který se musí adekvátně reagovat. Při počátečním zanedbání se dítě vystavuje riziku sekundární viktimizace, která dítě ovlivňuje v dalším fungování ve společnosti. O procesní práva dítěte a péči o ně proto musí být náležitě postaráno a právní úprava by toto měla zakotvovat a vynucovat.

V úvodní části diplomové práce představím základní pojmy této problematiky, jako je dítě a oběť, dále přiblížím právní rámec, ve kterém se aktuálně nacházíme a kterým se řídíme. V následujících kapitolách rozeberu úskalí profilových trestných činů, kterých se dítě nejčastěji stává obětí, procesní práva dítěte jako oběti a nakonec činnost institucí jako je Probační a mediační služba či Orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Hlavní výzkumnou otázkou diplomové práce je, zda současná právní úprava dostatečně reflektuje zranitelnost dítěte v procesu viktimizace, zda právní úprava zakotvuje, ale především orgány činné v trestním řízení zajišťují procesní práva dítěte, ať už správně provedeným výslechem či možností vyjádření se k věci, nebo zda je potřeba tuto právní úpravu pozměnit, aby práva dětí byla lépe zajištěna s ohledem na jejich citlivé postavení. Dítě se jako oběť trestného činu v rámci trestního řízení nachází především v postavení poškozeného, kterému zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů nabízí nespočet procesních práv, která může dítě uplatňovat v rámci probíhajícího trestního řízení. Proto je důležité si odpovědět na otázku, zda trestní řád a i zákon o obětech procesní práva dítěte nastavují správným směrem za cílem dostatečné ochrany dítěte, zvláště před sekundární viktimizací, přičemž ta by dle mého názoru měla být prioritou. Domnívám se, že právní úprava je v tomto směru sice dostatečná, ale jistě obsahuje mezery, které nezohledňují zranitelnost dítěte, ať už způsobenou jeho věkem, či povahou trestného činu, který je na něm spáchán.

Práce se zabývá i činností Probační a mediační služby či Orgánů sociálně-právní ochrany dětí, které v trestním řízení mají nezastupitelné místo v péči o dítě v postavení oběti. V této části si dávám za cíl odpovědět na otázku, zda je třeba tyto orgány více zapojovat do trestního řízení v případě dítěte jako poškozeného, a pokud ano, zda je to v legislativě předpokládáno a účinně zajišťováno. Jsem toho názoru, že tomu tak není a právní úprava tyto orgány nezapojuje dostatečně intenzivně.

V závěru práce se pokusím zodpovědět na výzkumné otázky nastíněné výše, především zda je v procesu trestního řízení dostatečně zohledňováno specifické postavení dítěte, zda Česká republika dodržuje své závazky vyplývající pro ni z mezinárodních smluv a členství v Evropské Unii a dále se pokusím zhodnotit, zda mnou položené hypotézy jsou naplněné, či nikoliv.

1 Základní pojmy

Ještě před samotnou analýzou daného tématu je třeba si rozebrat základní pojmy této diplomové práce, abychom s nimi mohli lépe pracovat a porozumět jim do hloubky.

1.1 Viktimologie obecně

Viktimologie je věda o obětech trestných činů. V 50. letech 20. století, kdy tato věda vznikla, bylo ovšem chápání oběti trestného činu velmi široké a za oběť se považoval mj. i právní řád, který je ohrožen, poškozen nebo zničen trestným činem. V dnešní době je toto pojetí již užší a za oběť trestného činu ve smyslu viktimologie se považuje konkrétní fyzická osoba dotčena trestným činem.¹

Viktimologie není samostatným vědním oborem, nýbrž je součástí kriminologie. Kriminologie je věda o kriminalitě, o jejích pachatelích a jejich vztahu k obětem, a o následcích trestného činu z hlediska oběti.² Z tohoto důvodu je viktimologie užším vědním oborem a problematikou obětí trestných činů se zabývá více do hloubky.

1.2 Oběť

Pojem oběť je chápán různě, a to podle právního předpisu, který tento pojem vykládá. Z tohoto důvodu je tato kapitola rozdělena do dvou podkapitol, aby se objasnily rozdíly mezi výkladem pojmu oběti podle zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen „TŘ“) a podle zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (dále jen „zákon o obětech“).

1.2.1 Výklad podle trestního řádu

Samotný TŘ pojem oběť nedefinuje, nýbrž pracuje s jiným pojmem, a to s poškozeným. Poškozeným se podle TŘ rozumí „*ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena*

¹ MAREŠOVÁ, Alena. MARTINKOVÁ, Milada. O významu poznávání oběti trestné činnosti. *Kriminalistika*, 2009, č. 1.

² Tamtéž.

*majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil“.*³ Pojmy poškozený a oběť nelze zaměňovat a nelze s nimi pracovat jako se synonymy, jelikož postavení člověka jako oběti přináší větší množství práv než postavení poškozeného v trestním řízení, jak bude vysvětleno níže. Pojem poškozený je procesním termínem a je jím chápán jeden ze subjektů trestního řízení a podle § 12 odst. 6 TŘ je poškozený vnímán jako procesní strana. Poškozeným ve smyslu TŘ může být jak fyzická, tak právnická osoba.⁴

1.2.2 Výklad podle zákona o obětech

Důvodem, proč jsou oběti trestných činů více rozebírány v zákonu o obětech, a nikoliv v samotném trestním řádu, je hlavní účel trestního řízení. Tím je podle ustanovení § 1 odst. 1 TŘ náležité zjištění trestných činů a spravedlivé potrestání jejich pachatelů. TŘ tímto deklaruje svůj hlavní cíl, jímž není práce s oběti takovýchto trestných činů. K hlubší práci s oběti slouží právě zákon o obětech a instituce pracující s oběti, jako jsou Probační a mediační služba (dále jen „PMS“) nebo Orgán sociálně – právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“). Právě z tohoto důvodu neobsahuje TŘ svoji vlastní definici oběti a tuto definiční mezeru řeší odkazem na zákon o obětech.

Zákon o obětech nabízí na rozdíl od TŘ rozsáhlejší definici pojmu oběť. Podle § 2 odst. 2 a 3 tohoto zákona se obětí rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil. Byla-li trestným činem způsobena smrt oběti, považují se, utrpěli-li v důsledku smrti oběti újmu, za oběť též její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner, druh nebo osoba, které oběť ke dni své smrti poskytovala nebo byla povinna poskytovat výživu. Je-li těchto osob více, považuje se za oběť každá z nich. Rozšíření pojmu oběť i na pozůstalé je důsledkem logického pocitování této újmy jako újmy vlastní a toto rozšíření je v souladu s čl. 2 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a

³ § 43 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 508

ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SSV⁵ (dále jen „Směrnice EP a Rady“).

Zákon o obětech rozděluje oběti do více kategorií, a to oběť jako fyzickou osobu, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil (tzv. primární oběť), dále sekundární oběti v případě smrti primární oběti, tj. např. manžel, partner, sourozenec, rodič, pokud jim oběť byla povinna výživou a jako poslední kategorii zákon o obětech uvádí zvlášť zranitelné oběti. Těmi se pro účely tohoto zákona rozumí dítě, osoba, která je vysokého věku nebo je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením, pokud tyto skutečnosti mohou vzhledem k okolnostem případu a poměrům této osoby bránit jejímu plnému a účelnému uplatnění ve společnosti ve srovnání s jejími ostatními členy, oběť přesně vymezených závažných trestných činů, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní.⁶

Jak již bylo uvedeno výše, poškozeným ve smyslu TŘ může být jak fyzická, tak právnická osoba, na rozdíl od oběti, kterou může být pouze osoba fyzická. Jen fyzická osoba je schopna pociťovat útrapy a pouze u fyzických osob lze zmírňovat jejich útrapy a předcházet sekundární viktimizaci.⁷ Z tohoto důvodu je pojem oběti oproti pojmu poškozeného užší.

1.3 Dítě

1.3.1 Výklad podle trestního zákoníku a zákona o soudnictví ve věcech mládeže

Podle § 126 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TZ“) se dítětem rozumí osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákoník nestanoví jinak. TZ v tomto ohledu stanoví jinak v případě zvýšené ochrany určité skupiny dětí. V tomto smyslu

⁵ GŘIVNA, Tomáš. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 26

⁶ zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

⁷ GŘIVNA, Tomáš. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 24

TZ rozlišuje u konkrétních trestných činů dvě základní věkové kategorie, a to dítě mladší patnácti let a dítě, jímž se myslí dítě mladší osmnácti let; vedle těchto kategorií chrání TZ ještě dítě mladší tří let, a to v § 195 odst. 2 písm. a) TZ.⁸ Zvláštností právě trestného činu opuštění dítěte nebo svěřené osoby podle § 195 TZ je podle ustálené judikatury předpoklad věku dítěte, a to věku předškolního. Z rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky, č. j. 5 Tz 69/77 právě vyplývá, že ochranu ve smyslu tohoto trestného činu má mít především dítě útlého věku, které není schopné vlastními silami čelit nepříznivé situaci, ve které se ocitlo. Může jít ale také o starší dítě, pokud vzhledem ke své nesamostatnosti, stejně jako vzhledem k podmínkám prostředí, kde zůstalo opuštěné, není schopno se samo vymanit z hrozícího nebezpečí.⁹

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (dále jen „ZSVM“) obsahuje svoji vlastní definici pojmu dítě, kdy rozlišuje mezi mládeží, dítětem mladším patnácti let a mladistvým. Podle § 2 odst. 1 písm. a) ZSVM se mládeží rozumí děti a mladiství, podle § 2 odst. 1 písm. b) ZSVM se dítětem mladším patnácti let rozumí ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku a za mladistvého se považuje podle § 2 odst. 1 písm. c) ZSVM osoba, která v době spáchání provinění dovršila patnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok svého věku. Toto rozlišení je důležité z hlediska trestání mladých pachatelů a neslouží k objasnění definice dítěte pro účely jejich ochrany jako obětí trestných činů. Trestní zákoník dále zná v souvislosti s trestáním mladistvých pachatelů pojem „osoba blízká věku mladistvých“, kdy tento věk je zohledňován především jako polehčující okolnost ve smyslu § 41 písm. f) TZ. Pro tuto věkovou kategorii je příznačné, že se zde jedná o pachatele sice již fyzicky vyspělé, ale sociálně a duševně dosud nikoliv zcela zralé. V praxi jde nejčastěji o pachatele ve věku do 20 let, popř. pokud to je odůvodněno jejich rozumovou a mravní vyspělostí, až do dovršení 21 let.¹⁰

⁸ VÁLKOVÁ, Helena. In ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1345

⁹ rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 14. 06. 1977, sp. zn. 5 Tz 69/77

¹⁰ VÁLKOVÁ, Helena. In ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1346

1.3.2 Výklad podle občanského zákoníku

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OZ“) pojem dítě nedefinuje. Ve svých ustanoveních používá pojmy „zletilý“ a „nezletilý“, kdy v § 30 odst. 1 uvádí, že: „Plně svéprávným se člověk stává zletilostí. Zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku věku.“ Právě z důvodu absence definice dítěte v OZ, lze tento předpis použít právě jen v souvislosti se zletilostí. Obecný konsenzus společnosti o hranici věku osmnácti let pro zletilost vyplývá ze závazků České republiky, a to z Úmluvy o právech dítěte ze dne 20. listopadu 1989, jak bude uvedeno níže.

1.3.3 Výklad podle Úmluvy o právech dítěte

Pro Českou a Slovenskou Federativní Republiku vstoupila Úmluva o právech dítěte ze dne 20. listopadu 1989 (dále jen „Úmluva“) v platnost dnem 6. února 1991, a to sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb. Tato Úmluva se stala nejrozšířenější smlouvou deklarující lidská práva v celé historii, kdy mezi její signatáře patří s výjimkou USA všechny státy světa.

Úmluva hned ve svém prvním článku uvádí, co rozumí pod pojmem dítěte. Za dítě považuje pro své účely každou lidskou bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.¹¹ Jak již bylo uvedeno, věková hranice osmnácti let pro dosažení zletilosti je společenský konsenzus, přitom Úmluva respektuje právní řády každého signatářského státu, kdy zohledňuje jejich vlastní pravidla pro dosažení zletilosti dříve než před osmnáctým rokem věku.

¹¹ čl. 1 sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o věci sjednání Úmluvy o právech dítěte č. 104/1991 Sb.

2 Právní úprava

2.1 Mezinárodní úroveň

Na mezinárodní úrovni je problematika obětí trestných činů upravena zejména na půdě OSN. Již v roce 1985 přijalo Valné Shromáždění OSN právně nezávaznou Deklaraci základních principů spravedlnosti pro oběti trestných činů a zneužití moci pod č. 40/34 (dále jen „Deklarace OSN o obětech“). Deklarace OSN o obětech je považována za Magnu chartu obětí trestných činů a stanovila minimální standard pro zacházení s oběťmi trestných činů.¹² Hned v prvním článku A odstavec 1 je uvedena definice oběti, kdy za oběť se považuje osoba, která utrpěla újmu, včetně fyzické nebo duševní újmy, citového utrpení, hospodářské ztráty nebo podstatného porušení jejich základních práv jednáním nebo opomenutím, které je v rozporu s trestněprávními předpisy platnými ve smluvních státech, včetně těch, které zakazují trestní zneužití pravomoci. V dalších odstavcích je tato definice upřesňována, kdy uvádí, že oběť je člověk nezávisle na tom, zda byl pachatel nalezen, odsouzen, zda jsou spolu v rodinném či jiném poměru apod. Komise OSN pro prevenci trestní činnosti a trestní justice přijala v roce 1999 Příručku o použití a aplikaci Deklarace OSN o obětech.

V roce 2005 vydala Komise pro prevenci trestné činnosti a trestní justice Pokyny pro spravedlnost ve věcech týkajících se dětských obětí a svědků trestných činů. Tato komise si byla při přijímání tohoto dokumentu vědoma, že je potřeba speciálního přístupu ke specifickým obětem, a to k dětem a dívkám, které jsou více zranitelné a vyžadují zvláštní péči. Konkrétně dává za úkol smluvním státům, aby zajistily zavedení odpovídající odborné přípravy, výběru a postupu na ochranu a uspokojení zvláštních potřeb dětských obětí a svědků trestných činů. Dále požaduje zajištění asistence a podpory subjektů starajících se o dětské oběti.¹³

Na Deklaraci OSN o obětech navazují další dokumenty, a to zejména Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, která byla přijata rezolucí č. 55/25 Valného shromáždění OSN 15. listopadu 2000 v New Yorku. Ačkoliv je tento dokument o nadnárodním

¹² GRIVNA, Tomáš. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3

¹³ Pokyny E/CN.15/2005/L.2/Rev.1 pro spravedlnost ve věcech týkajících se dětských obětí a svědků trestných činů

organizovaném zločinu, dává za úkol smluvním stranám přijmout vhodné opatření s cílem poskytnout pomoc a ochranu obětem trestných činů specifikovaným v tomto dokumentu.¹⁴

Na půdě Rady Evropy také docházelo k diskuzi na téma práv obětí trestných činů. Výbor Rady Evropy pro trestní problémy proto přijal návrh Evropské úmluvy o odškodňování obětí násilných trestných činů, která byla přijata a otevřena k podpisu 24. 11. 1983. Tato úmluva nemá bezprostřední účinky.¹⁵

Posledním důležitým dokumentem, který bych ráda zmínila v souvislosti s mezinárodní úrovní právní úpravy, je Úmluva o právech dítěte, která byla pro Českou republiku (dále jen „ČR“) přijata sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb. I když samotná Úmluva není zaměřena na oběti trestných činů, ale na práva dětí, obsahuje pro nás důležitý čl. 39, ve kterém je uvedeno: *„Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna nezbytná opatření k podpoře tělesného i duševního zotavení a sociální reintegrace dítěte, které je obětí jakékoli formy zanedbání, využívání za účelem finančního obohacení nebo zneužívání, mučení nebo jiné formy krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestání anebo ozbrojeného konfliktu. Zotavení a reintegrace se uskutečňují v místě a prostředí podporujícím zdraví, sebeúctu a důstojnost dítěte.“* Toto je důležitým požadavkem Úmluvy, který je potřeba dodržovat, aby nedocházelo k sekundární viktimizaci u zvláště zranitelných obětí, kterými jsou právě děti.

Na mezinárodní úrovni bylo přijato i velké množství doporučení, např. Doporučení Rady Evropy č. R (85) 11 o postavení oběti v rámci trestního práva a trestního procesu nebo Doporučení Rady Evropy č. R (87) 21 o pomoci obětem trestných činů a prevenci viktimizace. Z těchto dokumentů pak vycházelo Ministerstvo spravedlnosti při zpracování návrhu zákona o obětech trestných činů, o kterém se bude pojednávat níže.

¹⁴ Sdělení č. 75/2013 Sb. m. s., Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o Úmluvě Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu. In: *Sbírka mezinárodních smluv*. 17. 10. 2013, částka 44.

¹⁵ GRIVNA, Tomáš. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 4

2.2 Evropská úroveň

Díky přistoupení ČR k Evropské unii (dále jen „EU“) je pro naši republiku důležitá i evropská, tzn. unijní úprava práva. Ta je v souladu se Smlouvou o přistoupení k EU č. 44/2004 Sb. m. s., a také v souladu s rozhodovací praxí Soudního dvoru EU¹⁶ nadřazena naší úpravě, jedná se o tzv. primární unijní úpravu s doktrínou nadřazenosti. To ve svém důsledku znamená, že pokud bude unijní úprava v rozporu s národní úpravou, tato národní úprava jí musí jednoduše ustoupit a aplikována bude úprava unijní. Neznamena to, že by se národní úprava tímto rušila, nýbrž nebude možná její aplikace.

Ne evropské úrovni existuje základní a komplexní úprava, a to Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV (tato Směrnice EP a Rady zmíněna již výše). Směrnice EP a Rady byla přijata na základě Evropskou komisí vytyčené priority ochrany obětí trestných činů a zavedení minimálních pravidel u přístupu k nim.¹⁷ Členské státy jsou oprávněny rozšířit práva obětí trestných činů nad tuto Směrnici EP a Rady, pokud tím zajistí obětem vyšší stupeň ochrany.

Směrnice EP a Rady nahrazuje Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 15. března 2001 o postavení obětí v trestním řízení (dále jen „Rámcové rozhodnutí“). To bylo přijato jako důsledek dlouhodobé diskuze nad tímto tématem a v rámci EU byla potřeba takovýto druh dokumentu přijmout. Toto rámcové rozhodnutí si kladlo za cíl přihlížet k potřebám obětí a vyhovět jim takovým způsobem, aby se zabránilo přijímání řešení, která by mohla oběti způsobit druhotné poškození. Nejdůležitějším cílem Rámcového rozhodnutí byla pomoc obětem před trestním řízením a po trestním řízení, která může pomoci zmírnit následky trestných činů.¹⁸ Rámcové rozhodnutí definovalo v čl. 1 písm. a) oběť jako fyzickou osobu, která utrpěla škodu včetně fyzického či psychického poškození, citovou újmu či hmotnou ztrátu

¹⁶ Dříve tento soud používal označení Evropský soudní dvůr.

¹⁷ Důvodová zpráva k Návrhu Směrnice EP a Rady, KOM/2011/0275 v konečném znění, s. 2

¹⁸ Rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV ze dne 15. března 2001 o postavení obětí v trestním řízení. Úř. věst. L 82, 22. března 2001, s. 1 a násl.

přímo způsobenou jednáním či opomenutím, jež porušuje trestněprávní předpisy členského státu.

Nahrazením Rámcového rozhodnutí se musely reflektovat určité změny právního myšlení a Směrnice EP a Rady rozšiřuje definici pojmu oběť trestného činu i na tzv. sekundární oběti, kterými se rozumí i rodinný příslušník osoby, jejíž smrt byla přímo způsobena trestným činem a který v důsledku smrti této osoby utrpěl újmu.¹⁹ Co se týče dítěte jako oběti trestného činu, obsahuje Směrnice EP a Rady definici dítěte, kterým se rozumí každá osoba mladší 18 let.²⁰ Směrnice EP a Rady si stanoví vysloveně za cíl, aby byly v první řadě zohledněny nejvlastnější zájmy dítěte a aby byly posuzovány individuálně. Směrnice EP a Rady uvádí, že při práci s dětskými oběťmi je potřeba být citlivý a zohledňovat věk, vyspělost, názory, potřeby a obavy dítěte.²¹

Dle Gřivny je zřejmé, že snaha o harmonizaci některých aspektů týkajících se práv a zájmů obětí se postupně zaměřila na dvě oblasti – odškodnění oběti a práva obětí a jejich ochrana v trestním řízení i mimo něj.²² Proto mimo tyto dva dokumenty byla přijata v roce 2004 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/99/EU z 13. 12. 2011 o evropském ochranném příkazu a Směrnice Rady EU 2004/80/ES ze dne 29. dubna 2004 o odškodňování obětí trestných činů (dále jen „Směrnice Rady EU“). Již na základě Rámcového rozhodnutí měly oběti trestných činů nárok požadovat od pachatele odškodnění v rámci trestního řízení, nicméně tato Směrnice Rady EU stanovuje systém spolupráce pro usnadnění přístupu k odškodnění obětí trestných činů v přeshraničních situacích. Směrnice Rady EU uvádí, že oběti trestných činů v

¹⁹ čl. 2 odst. 1 písm. a) Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV, Úř. věst. L 315, 14. listopadu 2012, s. 57 a násl.

²⁰ čl. 2 odst. 1 písm. c) Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV, Úř. věst. L 315, 14. listopadu 2012, s. 57 a násl.

²¹ Bod 9 preambule Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV, Úř. věst. L 315, 14. listopadu 2012, s. 57 a násl.

²² GŘIVNA, Tomáš. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 4

EU by měly mít právo na spravedlivé a přiměřené odškodnění za újmu, kterou utrpěly, bez ohledu na to, kde v Evropském společenství byl trestný čin spáchán.²³

2.3 Ústavní úroveň

V ČR na ústavní úrovni neexistuje ústavní zákon zabývající se výhradně dětmi jako oběťmi trestných činů nebo oběťmi trestných činů obecně. Proto je potřeba vycházet z mezinárodních smluv, které jsou součástí našeho právního řádu na základě čl. 10 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dále jen „Ústava“). Na takové smlouvy jsou velké požadavky co se týče postupu přijetí, a to jejich vyhlášení, souhlas Parlamentu k ratifikaci a následná ratifikace²⁴. Tyto smlouvy jsou specifické svojí nadřazeností nad zákony, kterých se neužije v případě, stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného. Význam pro mezinárodní smlouvy má i čl. 95 odst. 1 Ústavy, který mj. říká, že soudce je při rozhodování vázán mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu. Tímto způsobem jsou u nás tedy aplikovány mezinárodní smlouvy splňující kritéria čl. 10 Ústavy.

Na ústavní úrovni je dále důležité usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky (dále jen „LZPS“). Zde je podstatný čl. 10, který zaručuje právo na zachování lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti a ochrany jména, dále právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života a právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě. Tato všechna práva zaručená LZPS jsou nesmírně důležitá pro oběť trestného činu, a dítěte především, jelikož špatně provedeným trestním řízením hrozí porušení všech těchto práv a je potřeba dbát zvýšené pozornosti nad jejich dodržováním. Dále je v LZPS významná celá pátá hlava, která zaručuje právo na soudní a jinou právní ochranu. Zde sice není vzpomenuo konkrétně na oběti trestných činů (ačkoliv by podle mého názoru základní ochrana obětí měla být ústavně zakotvena), ale zaručuje občanům přístup k soudu a ochrany jejich práv.

²³ Směrnice Rady 2004/80/ES ze dne 29. dubna 2004 o odškodňování obětí trestných činů. Úř. věst. L 261, 6. srpen 2004, s. 2

²⁴ čl. 10 Ústavy České republiky. In *Sbírka zákonů*, Česká republika. 1992, roč. 1993, částka 1, ústavní zákon č. 1, s. 2-16.

2.4 Zákonná úroveň

Na zákonné úrovni problematiku dětských obětí upravuje zejména TZ a TŘ jako dva základní zákony českého trestního řízení. V těchto předpisech najdeme základní práva obětí v pozici poškozeného v trestním řízení, jako např. právo na zmocněnce, právo zúčastnit se hlavního líčení, ale hlavně právo na připojení se s nárokem na náhradu škody nebo nemajetkové újmy, která byla poškozenému trestným činem způsobena, nebo na vydání bezdůvodného obohacení, které obžalovaný na jeho úkor trestným činem získal. Nad to se úskalím obětí zabývá samozřejmě speciální zákon o obětech, který byl přijat v roce 2013. Do doby přijetí tohoto speciálního zákona se oběťmi trestných činů zabýval zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně některých zákonů, který jako první přinesl definici oběti²⁵ a v okrajových aspektech poskytování sociálních služeb také zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Zhruba od druhé poloviny 20. století je oběť trestných činů vnímána spíše jako pramen důkazu a její zapojení do trestního řízení již není hlavním účelem tohoto řízení.²⁶ I přesto se stát snaží obětem poskytnout celou řadu procesních i mimoprocenálních práv, a to prostřednictvím TŘ. V tomto předpise ale nejsou obsažena všechna práva obětí a poškozených, která jim náležejí, a proto na podzim roku 2010 došlo k vytvoření pracovní skupiny na půdě Ministerstva spravedlnosti k vytvoření komplexního zákona o obětech trestných činů.²⁷ Ten byl přijat s účinností od 01. 08. 2013 a upravuje mimoprocenální práva obětí trestných činů. Mezi tyto práva se řadí právo na poskytnutí odborné pomoci, právo na informace, právo na ochranu před hrozícím nebezpečím, právo na ochranu soukromí, právo na ochranu před druhotnou újmou a právo na peněžitou pomoc. Dále zákon o obětech upravuje podporu subjektů poskytujících pomoc obětem trestných činů.²⁸

²⁵ MARKOVÁ, Petra. *Úprava obětí a zvláště zranitelných obětí v právním řádu ČR a jejich ochrana během trestního řízení* [online]. epravo.cz, 20. prosince 2019 [cit. 15. listopadu 2020]. Dostupné na <https://www.epravo.cz/top/clanky/uprava-obeti-a-zvlast-zranitelnych-obeti-v-pravnim-radu-cr-a-jejich-ochrana-behem-trestniho-rizeni-110433>

²⁶ GRIVNA, Tomáš. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1

²⁷ Tamtéž, s. 13

²⁸ Mezi tyto subjekty se řadí např. Probační a mediační služba nebo Orgán sociálně-právní ochrany dětí.

3 Dítě jako oběť trestných činů

Dítě se může stát obětí hned několika druhů trestných činů. Pokud to vezmeme hierarchicky podle TZ a začneme hlavou I., tak první na řadu přicházejí trestné činy proti životu a zdraví. Zde půjde především o kvalifikované skutkové podstaty těchto trestných činů, poněvadž jakmile se dítě stává předmětem útoku trestného činu, nebývá to zpravidla zakotveno v základní skutkové podstatě, nýbrž až ve skutkové podstatě kvalifikované.²⁹ Výjimkou z této spekulace je trestný čin vražda novorozence dítěte matkou podle § 142, kde již z názvu vyplývá, že předmětem útoku tohoto trestného činu je život novorozence dítěte.

V této diplomové práci ale nemám za cíl zkoumat všechny možné trestné činy, u nichž se dítě může stát obětí. Cílem této kapitoly je zaměřit se na ty nejvíce problematické aspekty různých trestných činů, páchaných právě na dětech.

3.1 Bezbrannost

Bezbrannost je obecně brána jako přitěžující okolnost podle § 42 písm. d) TZ. Podle Púryho se bezbranností rozumí vědomost o stavu osoby, kdy není schopná klást odpor a pachatel tohoto stavu úmyslně zneužije pro svůj prospěch.³⁰ Za stav bezbrannosti se obecně považuje i duševní porucha nebo právě nízký věk dítěte, který je i samotnou přitěžující okolností v § 42 písm. h) TZ.

Bezbrannost se jako hlavní znak skutkové podstaty objevuje u trestného činu znásilnění podle § 185 odst. 1 druhá alinea TZ a sexuálního nátlaku podle § 186 odst. 1 druhá alinea TZ. U pohlavního zneužití dle § 187 TZ se nejedná o bezbrannost jako takovou, ale jen jakési „využití“ nízkého věku oběti, a proto se musí v případě absence bezbrannosti dítěte mladšího patnácti let použít kvalifikace pohlavního zneužití.

Za bezbrannost lze považovat jen takový stav, ve kterém není oběť schopna projevit svou vůli. O bezbranný stav nejde u oběti, která je sice nezletilá, ale natolik fyzicky a duševně

²⁹ např. § 140 odst. 3 písm. c) TZ, § 146 odst. 2 písm. b) TZ

³⁰ PÚRY, František. In ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 559

vyspělá, že je schopna pochopit jednání pachatele a svůj případný nesouhlas s tímto jednáním dát dostatečně zřetelně najevo.³¹ Od zneužití bezbrannosti je nutné odlišovat „uvedení do stavu bezbrannosti“ ve smyslu § 119 TZ, které se považuje za násilí.³²

Je třeba rozlišovat věk dítěte a právě bezbrannost. Pokud je trestný čin znásilnění spáchán na dítěti mladším patnácti let a je naplněna kvalifikovaná skutková podstata podle § 185 odst. 1, odst. 3 písm. a) TZ nebo § 186 odst. 1, odst. 5 písm. a) TZ, vyvstává otázka, zda je nízký věk dítěte podřaditelný pouze pod bezbrannost jako takovou, nebo zda lze použít bezbrannost v základní skutkové podstatě a k tomu přičíst ještě věk této oběti pod kvalifikovanou skutkovou podstatu. Tímto se zabýval Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. 15 Tdo 1154/2019 a dospěl k závěru, že: *„skutečnost, že předmětem útoku byla osoba mladší patnácti let, není totéž, co stav bezbrannosti takovéto osoby (který navíc může mít svůj původ v různých příčinách), a tudíž je namístě aplikace kvalifikované skutkové podstaty chránící právě takto charakterizovaný předmět útoku trestného činu znásilnění. Nejedná se tedy o přičítání téhož dvakrát, ale přičítání pokaždé něčeho jiného (nejedná se o stejné okolnosti), byť spojeného s totožným předmětem útoku jako nositelem obou zmíněných charakteristik chráněných jako individuální objekty.“* Nejvyšší soud došel k závěru, že se nejedná o stejné okolnosti, tudíž zákaz dvojího přičítání porušen nebyl.

Dle mého názoru došel Nejvyšší soud ke správnému názoru, poněvadž kdyby docházelo k dvojímu přičítání stejné okolnosti a nemohla by se použít právě kvalifikovaná skutková podstata, scházelo by opodstatnění takovéto skutkové podstaty. V tomto případě za použití subjektivně teleologického výkladu, díky kterému se ptáme na účel normy, který zamýšlel zákonodárce, dojdeme k závěru, že zákonodárce určitě nezamýšlel praktickou nevyužitelnost okolnosti podmiňující vyšší trestní sazbu, kterou sám ustanovil na ochranu dětí mladších patnácti let.

³¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 04. 03. 1994, sp. zn. 3 To 105/93

³² PELC, Vladimír. In JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 597

3.2 Dozor, závislost a jiné postavení pachatele vůči dítěti

Využití svěřeni dozoru, závislosti dítěte na pachateli či postavení pachatele vůči dítěti a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu je základním znakem trestných činů sexuálního nátlaku podle § 186 odst. 2 TZ a pohlavního zneužití podle § 187 odst. 2 TZ. Obecně se, společně s bezbranností, jedná o přitěžující okolnost podle § 42 písm. d) TZ.

Pokud je dítě svěřeno dohledu jiné osobě, znamená to, že tato osoba má práva a povinnosti vykonávat dohled – může se jednat např. o učitele, vychovatele, chůvu apod. Toto potvrzuje i Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 22. 10. 2019, sp. zn. 3 Tdo 594/2019, který říká: *„O osobu svěřenou dozoru pachatele jde tehdy, jestliže má pachatel právo a povinnost na ni dohlížet a bdít nad ní.“* Ve stejném usnesení Nejvyšší soud uvádí předpoklady pro naplnění znaku zneužití závislosti, kdy podle něj se jedná o *„stav, kdy poškozená osoba je v určitém směru odkázána na pachatele, a tím je omezena svoboda jejího rozhodování. Právě tohoto nedostatku úplné svobody pachatel využívá k realizaci svých záměrů.“* Nejvyšší soud zdůraznil, že závislost oběti na pachateli je pouze subjektivním vnitřním pojítkem, a proto není na místě polemizovat o možnostech oběti vymanit se z této závislosti na pachateli.³³

Zajímavostí u tohoto znaku skutkové podstaty je existence milostného vztahu mezi dítětem a pachatelem. Pokud existuje takový vztah mezi pachatelem a dítětem mladším patnácti let, vylučuje to kvalifikaci pohlavního zneužití právě podle odst. 2, jelikož nejde o zneužití závislosti dítěte na pachateli. Nejvyšší soud toto ale usměrňuje v tom smyslu, když říká: *„Ovšem to platí jen za situace, kdy takový vztah (tj. milenecký) mezi pachatelem a poškozenou osobou vznikl jako vztah milenecký již od počátku, přičemž poškozená osoba byla sama schopna (zejména s ohledem na svůj věk a úroveň rozumové a mravní vyspělosti) svůj vztah k pachateli skutečně považovat za vztah milenecký.“*³⁴.

Na okraj je také vhodné zmínit využití závislosti u trestného činu obchodování s lidmi podle § 168 TZ. Ten v základní skutkové podstatě podle odstavce 1 chrání přímo dítě ve smyslu TZ, přičemž pro vyjmenované jednání není třeba využít jeho závislosti, tísňe či omylu. Toto

³³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 09. 2017, sp. zn. 8 Tdo 738/2017

³⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 01. 2007, sp. zn. 11 Tdo 759/2006

vyplývá *a contrario* z odstavce 2, který požaduje pro jednání tam uvedené právě využití závislosti, tísně či omylu, ale již není obětí dítě, nýbrž každá osoba od dítěte odlišná. Tato absence využití závislosti jistě rozšiřuje právní ochranu poskytovanou dítěti, které je chráněno i v případě, kdy není využito jeho nízkého věku či závislosti na pachateli.

3.3 Dítě z pohledu pornografických deliktů

Pod kategorií tzv. pornografických deliktů radíme trestné činy šíření pornografie podle § 191 TZ, výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií podle § 192 TZ, zneužití dítěte k výrobě pornografie podle § 193 TZ a účast na pornografickém představení podle § 193a TZ.

Zatímco u jiných pornografických deliktů nenastává větší interpretační problém při stanovení objektu chráněného těmito trestnými činy, komplikace nastává u trestného činu výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií. Ščerba ve svém článku uvádí, že: „*Tímto objektem (alespoň ne primárním) totiž není ochrana dětí před jejich zneužíváním pro pornografické účely, jak by se možná mohlo zdát, ale je jím zájem na ochraně některých morálních hodnot spočívajících v odsuzování dětské pornografie.*“³⁵ Z tohoto důvodu je možné, aby se pachatelem tohoto trestného činu stalo i dítě, jelikož na jeho ochranu toto ustanovení nesměřuje.

Specifikem trestného činu výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií je vzhled onoho dítěte, který má figurovat v dětské pornografii. Nemusí se totiž vždy jednat o dítě, ale postačí postava, která se jeví být dítětem. Musí jít o přesvědčivou imitaci dítěte, která vzbudí v divákovi přesvědčení, že se skutečně jedná o dítě. Postava v dětské pornografii nemusí být ani člověkem, nýbrž může být vytvořena za pomoci počítačových animací.³⁶ Toto je potřeba vnímat v souvislosti s právě zmíněným objektem trestného činu, kterým není ochrana dětí před zneužitím pro pornografické účely, nýbrž morální ochrana a odsuzování dětské pornografie jako takové.

³⁵ ŠČERBA, Filip. Posuzování případů zneužívání dětí prostřednictvím internetu k pornografickým účelům. *Trestněprávní revue*, 2020, č. 3, s. 125.

³⁶ Tamtéž.

Další interpretační problém nastává u znaku kořistění, který obsahuje jak trestný čin podle § 192 odst. 3 TZ, tak zneužití dítěte k výrobě pornografie podle § 193 TZ. Při bližším rozebrání těchto dvou trestných činů si můžeme všimnout, že trestný čin podle § 193 je závažnější, jelikož trestá kořistění z účasti dítěte, zatímco § 192 odst. 3 trestná kořistění z díla samotného. Dítě jako oběť těchto trestných činů bude určitě více psychicky poznamenané kořistěním ze zneužití k pornografickému dílu, než kořistěním z takového díla. Trestný čin podle § 193 je tedy svým způsobem užší a k § 192 odst. 3 speciální, tudíž jednočinný souběh zde bude vyloučen a použije se § 193, který je přísnější.³⁷

3.4 Opuštění a unesení dítěte

Opuštění dítěte je uvedeno jako hlavní znak trestného činu podle § 195 TZ. Opuštěním ustálená judikatura rozumí „*ponechanie dieťaťa jeho osudu za takých okolností, že pre dieťa vzniká nebezpečenstvo smrti alebo ujmy na zdraví.*“³⁸ Co se týče časového úseku opuštění, to rozvíjí usnesení Nejvyššího soudu ze dne 06. 10. 2005, sp. zn. 8 Tdo 1161/2005, které říká, že: „*Samotná délka přerušení péče o dítě nemusí být vždy rozhodná (...) Rozhodující je totiž souhrn všech relevantních okolností, za jakých je dítě ponecháno bez odpovídající povinné péče. Proto je třeba vzít v úvahu věk dítěte, stupeň jeho tělesného a duševního rozvoje, povahu prostředí, v němž bylo ponecháno samotné, včetně okolností, které znamenaly objektivní existenci nebezpečí pro život a zdraví opuštěného dítěte.*“

Problém u opuštění nastává u zavinění. U úmyslného opuštění dítěte, které následkem tohoto opuštění zemře, je na místě toto jednání postihovat jako trestný čin vraždy podle § 140 odst. 1, odst. 2, resp. odst. 3 písm. c) TZ a nikoliv jako úmyslný trestný čin opuštění dítěte nebo svěřené osoby. Oba trestné činy lze spáchat jak konáním, tak opomenutím; toto opomenutí může spočívat právě v odepření základní péče o dítě, které na následky tohoto opomenutí zemře. Jednočinný souběh těchto dvou trestných činů je ale vyloučen; pokud někdo úmyslně opustí dítě za účelem jeho smrti, půjde o trestný čin vraždy, a nikoliv opuštění dítěte nebo svěřené osoby.

³⁷ GRÍVNA, Tomáš. In ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1899

³⁸ rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 23. 09. 1976, sp. zn. 4 Tz 158/76

Odnětí z opatrování (únos) je potom definováno jako „*zásah, kterým se znemožní další péče o unesenou osobu. Takovým zásahem může být odvedení, odnesení nebo odvoz takové osoby nebo i její zadržení.*“³⁹ Je naprosto bez významu, zda odejmutá osoba s odejmutím souhlasila či k tomu napomohla, irelevantní je také doba, po kterou je dítě nebo osoba stížena duševní poruchou odejmuta.⁴⁰ Důležitý je zde ale souhlas, u kterého je třeba rozeznávat, kdy byl udělen. Pokud byl udělen po odejmutí pod vlivem tísně, nemá zde relevanci a pachatel je trestně odpovědný za trestný čin únos dítěte a osoby stížené duševní poruchou podle § 200 TZ; pokud byl ale udělen před odejmutím nebo po něm a tento souhlas nebyl vynucený, nemůže se jednat o naplnění skutkové podstaty únos dítěte a osoby stížené duševní poruchou.⁴¹

3.5 Zanedbání povinné výživy a účinná lítost

Zvláštní ustanovení o účinné lítosti je specifickým znakem trestného činu zanedbání povinné výživy podle § 196 TZ, spočívající v úplném zaplacení dlužné výživné částky a v zániku trestní odpovědnosti pachatele. Hlavním předpokladem je dle Šámala to, že „*bylo náležitě zjištěno, že se pachatel tohoto trestného činu skutečně dopustil.*“⁴² Dlužné výživné musí být uhrazeno v celém rozsahu, a to dříve, než soud prvního stupně započne vyhlášovat rozsudek.⁴³ Jak uvádí Sklenička a Rozum ve svém článku, „*zmíněný institut nabízí obviněnému využití této příležitosti de iure v průběhu celého trestního řízení. Jistě jde o smířčí pobídku ke splnění povinnosti, která dlužníkovi nabídne beztrestnost, když dlužnou částku výživného – i když s prodlením – zaplatí.*“⁴⁴ Druhou podmínkou pro naplnění zvláštního ustanovení o účinné lítosti je, že trestný čin neměl trvale nepříznivých následků.

³⁹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1947

⁴⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1948

⁴¹ Tamtéž.

⁴² ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1930

⁴³ § 197 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁴ SKLENIČKA, Josef. ROZUM, Jan. K problematice neaplacení výživného. *Trestněprávní revue*, 2014, č. 10, s. 239.

Dle Nejvyššího soudu České socialistické republiky je nepříznivými následky třeba rozumět „*takové následky, které nelze napravit nebo odstranit ani dodatečným zaplacením dlužného výživného, přičemž zpravidla půjde o poškození tělesného nebo duševního zdraví osoby oprávněné, k němuž došlo v důsledku nesplnění vyživovací povinnosti*“⁴⁵. Zde je třeba zdůraznit, že výživa nemusí spočívat jen v penězích, nýbrž i v naturálním plnění, čímž můžeme rozumět místo k bydlení, zajištění základních potřeb dítěte, jako jsou elektřina, voda, oblečení apod. Poté si lze představit situaci, kdy nedostatek právě těchto základních potřeb může u dítěte způsobit poškození tělesného nebo duševního zdraví, přičemž následné zaplacení dlužného výživného tyto následky nemusí být schopné odvrátit.

V případě výživného poskytovaného především v penězích půjde častěji o nepříznivý následek spočívající v nemožnosti přípravy na povolání nebo zaměstnání v důsledku nemožnosti dalšího studia dítěte, slovy Nejvyššího soudu České socialistické republiky půjde o „*nenapravitelné zmaření možnosti dosažení určitého vzdělání*“⁴⁶. Při určitých profesích je vzdělání na odborné střední či vysoké škole podmínkou jeho výkonu a v případě nedostatku financí dítěte dochází zpravidla k odepření této možnosti dalšího vzdělání a dítě je povinno nastoupit do práce a být soběstačné. V případě následného zaplacení dlužného výživného nemusí dojít k zahojení těchto následků, kdy např. možnost vzdělání již není k dispozici či je nabízeno pouze dětem určitého věku (zejména sportovní kluby a školy jím přidružené).

3.6 Souběh sexuálně motivovaných trestných činů a ohrožování výchovy dítěte

Ohrožování výchovy dítěte je trestný čin, který lze spáchat různými způsoby. Odstavec jedna § 201 TZ obsahuje čtyři způsoby, jakými lze ohrozit rozumový, citový nebo mravní vývoj dítěte. Odstavec druhý ustanovení § 201 TZ naplní ten, kdo umožní, byť i z nedbalosti, dítěti hru na výherním hracím přístroji, který je vybaven technickým zařízením, které ovlivňuje výsledek hry a které poskytuje možnost peněžité výhry.

⁴⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 15. 09. 1989, sp zn. 7 Tz 16/89

⁴⁶ Tamtéž.

Za určitých podmínek lze spáchat v sexuálním kontextu i trestný čin ohrožování výchovy dítěte, samozřejmě jen za použití odst. 1. Pokud např. bude pachatel dítě svádět k různým sexuálním praktikám, které budou splňovat kritéria sexuální úchyvky a společností toto nebude přijímáno jako mravné, dítě si může takové chování převzít do svého života a považovat ho za normální. Tímto se pachatel dopustí jak trestného činu svádění k pohlavnímu styku podle § 202 odst. 1 TZ, tak trestného činu ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. a) TZ – toto spočívá ve svádění k nemravnému životu.⁴⁷ Zde je potřeba se ale vypořádat s případnou specialitou takových ustanovení a je třeba posoudit možný souběh těchto trestných činů.

Nejvyšší soud došel k závěru, že je zde možný jednočinný souběh, jelikož každý z těchto trestných činů chrání jiné oblasti společenských zájmů. Zatímco trestný čin svádění k pohlavnímu styku chrání zájem na řádné výchově dětí, a to především proti útokům spočívajícím ve svádění k prostituci, trestný čin ohrožování výchovy dítěte chrání řádnou výchovu dětí, která má být vedena v souladu se zásadami morálky občanské společnosti tak, aby byl zaručen jejich řádný rozumový, mravní a citový vývoj.⁴⁸

Ačkoliv souhlasím s tím, že oba tyto trestné činy narušují mravní vývoj dítěte, nesouhlasím s tím, že by byl možný jednočinný souběh. Podle mého názoru tyto trestné činy chrání stejný objekt, a to zájem na řádné výchově dítěte, zájem na pokračování v mravním životě každého dítěte. Samozřejmě sváděním k pohlavnímu styku pachatel ohrožuje výchovu dítěte, jak to předpokládá § 201 odst. 1 písm. a) TZ, jsem ale toho názoru, že tento trestný čin je již obsažen v trestném činu svádění k pohlavnímu styku (sváděním k pohlavnímu styku podle mě pachatel automaticky ohrožuje mravní vývoj dítěte, jelikož toto chování není běžné a morální). I kdybych se snažila tyto trestné činy rozdělit dle hrozby sankcí, tak za oba hrozí trest odnětí svobody stejné délky, a to až na dvě léta; u trestného činu svádění k pohlavnímu styku k tomu přichází i peněžitý trest (v základní skutkové podstatě). Navíc při naplnění kvalifikované skutkové podstaty v § 202 odst. 2 písm. a) TZ hrozí pachateli trest odnětí svobody až na pět let. Pokud by tedy došlo k jednání popsaném mnou výše, použila bych spíše kvalifikaci trestného činu svádění k pohlavnímu styku než ohrožování výchovy dítěte, a už

⁴⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1954

⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 07. 2019, sp. zn. 7 Tdo 666/2019

vůbec bych je nepoužila v jednočinném souběhu, jak uvádí Nejvyšší soud, a to z důvodu faktické konzumpce.

3.7 Specifika trestání pachatelů sexuálně motivovaných trestných činů

3.7.1 Tresty a ochranná opatření

Rozdíl mezi trestem a ochranným opatřením spočívá v jeho účelu, kdy trest směřuje k potrestání pachatele, zatímco ochranné opatření k takovému účelu nesměřuje. Znakem ochranného opatření není způsobení újmy pachateli např. omezením svobody v rámci trestu odnětí svobody, lze jej uložit i za čin jinak trestný a je možné jej uložit i osobám, které nejsou pachateli trestných činů. Nejdůležitější rozdíl mezi tresty a ochrannými opatřeními je třeba hledat v jejich účelu, kdy hlavním znakem a účelem ochranných opatření je speciální prevence – ochrana společnosti a jednotlivců před trestnou činností. Jak trest, tak ochranné opatření lze ukládat samostatně a nemusí být na sobě závislé.

Vzhledem k závažnosti trestných činů dle hlavy III TZ by tomu mělo odpovídat i potrestání pachatelů. Pokud bude společensky usus na tom, že za pohlavní zneužití je nejčastějším trestem trest odnětí svobody podmíněný⁴⁹, nebude to mít obecně velký odstrašující účinek na veřejnost a dle mého názoru nebude fungovat generální prevence tak, jak by měla. Veřejnosti by se tak mohlo zdát, že se pachatelům sexuálně motivovaných trestných činů nedostává takového potrestání, jaké by si za své činy zasloužili. Ne vždy ale přísnější potrestání přináší kýžený výsledek ve formě nápravy pachatele.

U pachatelů sexuálně motivovaných trestných činů je totiž mnohem důležitější ve spojení s tresty ukládat ochranná opatření. Pachatelé často trpí psychickou nemocí, pedofilií a podobnými nemocemi psychického původu a uložit jim trest odnětí svobody bez dalšího z logiky věci nebude mít téměř žádný pozitivní účinek na chování pachatele po znovuoobnovení svobody (nelze se spoléhat na pachatelovo individuální uvědomění o závažnosti situace).

Největší význam z taxativního výčtu ochranných opatření bude mít zcela jistě ochranné léčení, které bude uloženo za podmínek § 99 TZ a předvídá zejména duševní poruchu pachatele,

⁴⁹ V roce 2016 bylo za trestný čin pohlavního zneužití odsouzeno 335 pachatelů, přičemž podmíněný trest odnětí svobody soud udělil 275.

v důsledku které byl spáchán trestný čin a pobyt pachatele na svobodě je považován nebezpečný. Pokud pachatel trpí duševní poruchou, která způsobila spáchání sexuálně motivovaného trestného činu, tak až po uložení ochranného léčení a jeho úspěšném absolvování můžeme předpokládat jeho nápravu a bezproblémové začlenění zpět do společnosti. Snaha soudů ukládat ochranná opatření namísto trestu odnětí svobody je ale malá, a to právě z důvodu závažnosti povahy trestných činů v sexuální oblasti. Například v roce 2016 bylo odsouzeno za trestné činy podle hlavy III dohromady 703 pachatelů, z toho 128 bylo uloženo ochranné opatření – většině (93) sexuologické.⁵⁰

Jsem toho názoru, že by se ochranná opatření spočívající v ochranném sexuologickém léčení měla více zapojovat do rozhodovací praxe soudů a měl by být kladen větší důraz na obnovu psychického zdraví pachatelů, než jejich automatické potrestání bez zjišťování příčin. Nejsem toho názoru, že by měl být trest odnětí svobody úplně ignorován a místo něj ukládána pouze ochranná opatření, toto by nepůsobilo žádnou generální prevenci vůči veřejnosti a neodráželo by to závažnost trestných činů spáchaných těmito pachateli. Ochranná opatření mohou přispět k nápravě psychického zdraví pachatele a tím i k menší pravděpodobnosti recidivy a vedení řádného života po vykonání trestu odnětí svobody. Při zjištění opravdového psychického problému je třeba se tomuto věnovat a zajistit, aby se chování podmíněné právě duševní poruchou neopakovalo a nebyly tak v ohrožení další předměty útoku pachatele, zejména právě děti, které jsou obecně více zranitelné.

V tomto ohledu je velmi zajímavá věznice v Kuřimi, která jako jediná v ČR obsahuje specializované oddělení pro sexuální delikventy. Možnost vykonat trest odnětí svobody nepodmíněně ve specializovaném oddíle věznice stanoví § 94 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Toto ustanovení ve svém prvním odstavci říká, že vězně lze do specializovaného oddílu zařadit pouze na základě doporučení psychologa či psychiatra.

Do specializovaného oddělení pro sexuální delikventy se dostanou vězni, kterým soud zároveň s trestem odnětí svobody nepodmíněně uloží sexuologickou ambulantní léčbu během výkonu trestu nebo ústavní léčbu po výkonu trestu. Oddělení spolupracuje s externími lékaři a

⁵⁰ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Statistická ročenka kriminality za rok 2016* [online]. justice, 2017 [cit. 31. ledna 2021]. Dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>

vězni mají také možnost zúčastnit se specializačních kurzů.⁵¹ Dle mého názoru by takové oddělení měla obsahovat většina českých věznic⁵², právě z důvodu snížení recidivy a účinného napravení pachatele. Účinek bude mít ale právě jen v případě většího zapojení ochranných opatření spočívajících v sexuologickém léčení do rozhodovací praxe soudů, které je podmínkou účasti na tomto specializovaném oddělení.

3.7.2 Terapeutická kastrace a testikulární pulpektomie

V části TZ o trestání pachatelů není uveden žádný trest, který by byl specifický k pachatelům sexuálně motivovaných trestných činů nebo trestných činů páchaných na dětech.⁵³ I přesto na tyto pachatele odkazuje zvláštní předpis, a to zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, a to v souvislosti s terapeutickou kastrací nebo testikulární pulpektomií (dále jen „kastrace“). Ten stanoví, že kastrace se provede na žádost pacienta a po kladném stanovisku odborné komise, kterou stanovuje Ministerstvo zdravotnictví. Souvislost s pachatelem sexuálně motivovaných trestných činů spočívá v podmínkách kastrace – provede se mj. u pacienta, který dovršil věku 21 let a u kterého se prokázaná specifická parafilní porucha projevila spácháním sexuálně motivovaného trestného činu; sexuálně motivovaným trestným činem se pro účely tohoto zákona rozumí násilný sexuálně motivovaný trestný čin a trestný čin pohlavního zneužití.⁵⁴ Mohlo by se zdát, že kastrace je intenzivní zásah do těla pacienta, který nemá své opodstatnění, studie doc. MUDr. Jaroslava Zvěřiny, prof. PhDr. Petra Weisse, Ph. D., DSc. a MUDr. Martina Hollého ze Sexuologického ústavu 1. Lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze a Psychiatrické nemocnice Prahy 8 však prokázala, že u pacientů, kteří dříve spáchali sexuálně motivované trestné činy a tuto kastraci podstoupili, se recidiva snížila na tolik, že takový trestný čin po kastraci spáchali 2 respondenti z 50. Studie prokázala, že

⁵¹ Vězeňská služba ČR. Věznice Kuřim – základní informace. [online]. vscr.cz [cit. 23. února 2021] <https://www.vscr.cz/veznice-kurim/o-nas/zakladni-informace/>

⁵² Jiné věznice v ČR obsahují také specializované oddíly, přičemž se již nejedná o sexuologické, ale např. protialkoholní oddíly.

⁵³ Tak jako je například typický peněžitý trest u trestných činů, při nichž byl získán majetkový prospěch.

⁵⁴ § 17 odst. 2 písm. b) zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů

výkonem kastrace se u respondentů výrazně snížila sexuální aktivita a tito respondenti ji považují za pozitivní a důležitý faktor v jejich rekonvalescenci.⁵⁵

Toto spojení s kastrací pachatelů vnímám velmi pozitivně. Pokud je tento zákrok způsobilý omezit deviantní sexuální aktivitu pachatelů a předejít tak páchání sexuálně motivovaných trestných činů, jsem toho názoru, že je třeba to více podporovat. Špatné by nebylo například propojení tohoto zákroku s TRŘ – soud by mohl mít možnost nařídít pachateli schůzku s terapeutem a odbornou komisí za účelem možné kastrace.⁵⁶

3.7.3 Registr sexuálních delikventů

Dalším návrhem de lege ferenda, který se v souvislosti se sexuálně motivovanými trestnými činy nabízí, je tzv. registr sexuálních delikventů. Tento registr je již zaveden v několika zemích světa, příkladem je Polsko či USA. Každá země si ale takový registr upravuje podle svých legálních a kulturních podmínek.

V USA je registr sexuálních delikventů přítomen v každém z padesáti států a jeho základem je zákon Jacoba Wetterlinga z roku 1993, kterým se státům dává možnost zakotvit v jejich národních právních rádech registr sexuálních delikventů.⁵⁷ Jeho konkrétní podoba se liší stát od státu, tak jako podmínky zápisu a odzápisu. Registr funguje jednotně pro všechny státy USA, ale údaje poskytované občanům se liší podle toho, ze kterého státu pochází právě sexuální delikvent. Registr funguje jako webová stránka a mobilní aplikace, kde si může každý vyhledávat sexuální delikventy dle jejich jména. Po vyhledání jsou poskytnuty údaje o věku, aktuálním bydlišti, aktuální podobizně, výšce, váze, etnicitě, ale i údaje o spáchaných trestných činech – například údaje o věku a pohlaví oběti či uložený trest.⁵⁸

⁵⁵ WEISS, Petr a kol. Výsledky terapeutické kastrace u parafilních sexuálních delikventů. *Psychiatrie pro praxi*, 2016, č. 1, s. 15.

⁵⁶ Přímo kastraci by nařídil ale nemohl, jelikož se jedná o právo pacienta, nikoliv povinnost. Šlo by o podobnou povinnost jako v civilním soudním řízení nařízení povinné schůzky s mediátorem v rozsahu 3 hodin.

⁵⁷ Tento zákon dostupný na <https://www.govtrack.us/congress/bills/103/hr324/text>

⁵⁸ *About The Dru Sjodin National Sex Offender Public Website (NSOPW)* [online]. nsopw.gov [cit. 22. února 2021]. Dostupné na <https://www.nsopw.gov/en/About>

Podmínky a následky amerického registru jsou ale dle mého názoru za hranou slušného uspořádání společnosti a za hranou základních práv občanů, i když odsouzených za sexuálně motivovaný trestný čin – tito delikventi jsou např. povinni vystavovat před svým domem cedule, které označují bydliště registrovaného sexuálního delikventa, či v několika městech existuje úplný zákaz pobytu sexuálních delikventů.⁵⁹

Než se zaměříme na to, zda je registr účinným prostředkem či nikoliv, je třeba si nejdříve vymezit, v jaké formě by existoval. Dle mého názoru by u nás registr mohl fungovat pouze v neveřejném provedení, a to z důvodu ochrany soukromí v souladu s Obecným nařízením o ochraně osobních údajů (GDPR), kdy by osobní údaje delikventů nemohl vyhledávat každý, ale jen k tomu povoláná osoba. Takový registr by byl přístupný pouze orgánům veřejné moci. Dalším hlediskem, které je potřeba zohlednit, jsou podmínky zápisu – pravděpodobně by k zápisu docházelo při spáchání závažnějších sexuálně motivovaných trestných činů a podle závažnosti skutku by se mohla odrážet i doba zápisu delikventa – myslím si, že by tito lidé měli mít možnost se z tohoto seznamu nechat odepsat, samozřejmě za splnění podmínek odzápisu. Takovými podmínkami by bylo např. úspěšné vyléčení sexuální deviace či určitá doba vedení řádného života. V případě nejzávažnějších trestných činů by zde mohla být i možnost doživotního zápisu bez možnosti odzápisu.

Praktické následky by registr sexuálních delikventů měl v mnoha aspektech života zapsaného. Předně jde o problematické znovuzačlenění do společnosti, což je nejtěžší část každého člověka, který absolvuje pobyt ve vězení. Dále se může jednat o psychické potíže spojené s evidencí v registru (za předpokladu veřejného registru, jako např. v USA). Důležité je si stanovit, které údaje by registr obsahoval – určitě by měl obsahovat označení trestného činu, který delikvent spáchal a druh uloženého trestu.

O účinnosti registru ale silně pochybuji. Nemyslím si, že by ve společnosti fungoval preventivně, jak se může na první pohled zdát. Při žádání o práci dnes musí člověk předkládat výpis z trestního rejstříku, kde je případně uveden trestný čin, za který byl odsouzen a druh a

⁵⁹ CBS News. "No Candy" Signs At Sex Offenders' Homes [online]. cbsnews.com, 11. října 2007 [cit. 22. února 2021]. Dostupné na <https://www.cbsnews.com/news/no-candy-signs-at-sex-offenders-homes/>

délka jeho trestu. Nic víc by podle mě registr sexuálních delikventů v souladu s právem EU či základními právy a svobodami v ČR obsahovat nemohl, tudíž za mě funkci registru splňuje právě zmíněný výpis z trestního rejstříku. Účinnost registru bych dokonce srovnala s účinností trestu smrti – v případě stoprocentní neomylnosti justice by fungovat mohl, tento stav ale není objektivně nikdy dosažitelný a proto v zájmu těch, kteří jsou odsouzeni neprávem, je na místě tyto úvahy nechat úvahami.

4 Procesní specifika a problémy právní úpravy

4.1 Výslech dítěte a jeho opakování

Dítě jako oběť těchto trestných činů má určité procesní výhody oproti dospělé oběti. Nejdůležitějším procesním právem je beze sporu být vyslýchán zvláště šetrně a po obsahové stránce tak, aby výslech v dalším řízení zpravidla už nebylo třeba opakovat.⁶⁰ Výslech dítěte o okolnostech sexuálně motivovaných trestných činů pro něj může být velmi zatěžující, dochází k ožívání v paměti a nepříznivě to poté ovlivňuje následnou rekonvalescenci dítěte a zařazení zpět do normálního života. Proto obzvláště u takovýchto výslechů musí být brán zřetel na věk dítěte, jeho psychickou stránku, závažnost toho kterého trestného činu či přítomnost rodičů, která není u takového výslechu povinná a přiberou se jen tehdy, pokud to může přispět ke správnému provedení výslechu.

Všechna tato výše uvedená práva dítěte a jeho výslech upravuje § 102 TŘ. Toto ustanovení bylo v roce 2013 novelizováno novelou č. 45/2013 Sb., a to s podstatnými důsledky. Tato novela reflektovala přijetí nového zákona o obětech, především ale v souvislosti s výslechem dítěte podle § 102 TŘ posunula věkovou hranici takto vyslýchanych dětí, a to z patnácti na osmnáct let. Jde především o zohlednění mezinárodních závazků, ale také zohlednění faktu, že TŘ považuje za dítě osobu mladší osmnácti let, a proto nebylo důvodu proč u výslechu dítěte tuto hranici snižovat. Důsledkem této novely je aplikace šetrného výslechu s přítomností dalších osob i na děti ve věku od patnácti do osmnácti let a ochrana garantovaná tímto ustanovením je poskytována větší skupině dětí.

Ustanovení § 102 TŘ upravuje výslech dítěte mladšího osmnácti let „o okolnostech, jejichž ožívání v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivňovat její duševní a mravní vývoj“. Tyto okolnosti nelze nijak paušalizovat a budou v každém konkrétním případě a pro každé dítě jiné. Povinností orgánu činného v trestním řízení (dále jen „OČTŘ“) je se na takový výslech připravit s takovou kvalitou, aby nemusel být v trestním řízení opakován, což má dítěti zajistit zejména prevenci před sekundární viktimizací. Dle Púryho je také povinností OČTŘ při

⁶⁰ Toto právo dítěti zakotvuje § 102 TŘ a § 20 zákona o obětech.

výslechu osoby mladší osmnácti let přizpůsobit prostředí, ve kterém je taková osoba vyslýchána a také chování všech zúčastněných osob.⁶¹

K výslechu dítěte mladšího osmnácti let je třeba přibrat OSPOD nebo jinou osobu, která může pozitivně ovlivnit výsledek takového výslechu, ale hlavně zajistit správné provedení výslechu vzhledem k věku a duševní vyspělosti dítěte. Tyto osoby také dle zmíněného ustanovení mohou požadovat přerušování výslechu či jeho ukončení, pokud by vedení výslechu mohlo mít „nepříznivý vliv na psychický stav vyslýchané osoby“. OČTŘ jsou zpravidla povinny takovému návrhu vyhovět, pokud nehrozí nebezpečí z prodlení. Přítomnost jiných osob než OČTŘ je tedy jakousi zárukou zákonnosti provedení výslechu osoby mladší osmnácti let a zárukou jeho správného provedení a zabránění jeho opakování vzhledem k věku vyslýchané osoby.

V praxi už to tak jednoduché není a požadavek neopakování výslechu nezletilého svědka není všemi bezvýhradně dodržován. Může se jednat o selhání na straně OČTŘ, který výslech neprovede dostatečně a v průběhu vyšetřování vyvstane potřeba výslech opakovat. Může se také jednat o nezajištění práva na obhajobu obviněného, který má právo být přítomen výslechu svědků a klást jim otázky.⁶² Jako u většiny problematických částí procesu vyšetřování, i zde se poměřují práva dvou osob, a to právo na šetrný výslech oběti mladší osmnácti let a právo na obhajobu.

Dle mého názoru a mého poměrování těchto dvou práv zvítězí právo na šetrný výslech. Obviněný má právo na obhajobu, to nepopírám, jedná se o jedno z nejsilnějších práv, které TŘ pachateli nabízí. V případech stanovených TŘ je obhajoba dokonce povinná. Odsuzující rozsudek znamená pro pachatele celoživotní následky. Může se jednat o namáhavější hledání práce, narušenou pověst, opuštění rodiny, nebo v případě nepodmíněného trestu odnětí svobody jde o úplné oddělení pachatele od společnosti.

Pokud se dítě stane obětí sexuálně motivované trestného činu nebo jiného trestného činu, jehož ožívání v paměti může způsobit ovlivnění do budoucího života, je třeba dbát zvýšené

⁶¹ PÚRY, František. In ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1500

⁶² V souladu s § 102 TŘ jen prostřednictvím OČTŘ.

pozornosti na jeho psychickou stránku a vše ostatní jde podle mého názoru stranou. Toto podporuje např. zařazení dětí do kategorie zvláště zranitelných obětí dle zákona o obětech. Oběť pachatelova trestného činu je zpravidla obětí nedobrovolně, tuto svoji roli si nevybrala, ale musí snášet její následky v podobě psychických potíží zpravidla po celý život, zatímco pachatel si zvolil spáchání konkrétního trestného činu na konkrétní osobě; jeho srozumění s následky pro oběť jsou irelevantní. Z těchto důvodů u mě vítězí právo na šetrný výslech dítěte.

Nad to, jednou věcí je pro oběť být s pachatelem v jedné místnosti, věcí druhou je ale pokládání otázek a často zpochybňování její výpovědi. To může v oběti vyvolat kolotoč emocí a může vést k narušení rekonvalescence. Dále jsem toho názoru, že oběť nemusí pod tlakem přítomnosti pachatele vypovídat pravdu, může být dále ve strachu a zažívat úzkosti z pachatele a touto přítomností může být nucena vypovídat v jeho prospěch. Řešení těchto situací je s ohledem na zmíněné právo pachatele na obhajobu těžké hledat, jelikož je toto právo zakotveno i v mezinárodních smlouvách, kterými je Česká republika vázána a proto nesmí být porušováno.

Otázkou ale je, o jak velké jde porušení v porovnání s psychickou újmou dítěte, které je nuceno (v lepších případech pouze jednou) pachateli osobně čelit. Dítě má možnost vznést požadavek na zabránění kontaktu s pachatelem, kterému musí OČTŘ vyhovět. Takový výslech by poté probíhal za pomoci např. audiovizuální techniky. Vystává mi u toho ale otázka účinnosti takového opatření – dítě může být více vystresované z techniky než ze samotné přítomnosti pachatele. Od toho je ale potřebný schopný zmocněnec dítěte, který by mu měl v takovýchto situacích být nápomocen.

Při výslechu dítěte je také potřeba zkoumat jeho věk, a to v době výslechu, ale i v době konání hlavního líčení. Jak uvedl Krajský soud v Českých Budějovicích ve svém usnesení ze dne 20. 03. 1968, sp. zn. 2 To 107/68 (přičemž jedná se o starou právní úpravu, která řešila výslech osoby mladší patnácti let, dnešní právní úprava řeší osoby mladší osmnácti let, jak zmíněno výše): *„Ustanovení § 102 odst. 2 tr. ř. se vztahuje jenom na výslech osoby, která je v době dalšího řízení stále ještě mladší než patnáct let. Má-li tedy být v řízení před soudem proveden důkaz svědeckou výpovědí osoby, která byla vyslechnuta před dovršením patnáctého roku věku za dodržení podmínek § 102 odst. 1 tr. ř., ale v době výslechu před soudem již patnáctý rok dovršila, nelze provést tento důkaz přečtením protokolu bez podmínek uvedených v § 211 tr. ř.“*. Z toho vyplývá, že pokud dítě v době konání hlavního líčení dovrší osmnácti let, nemůže soud provést důkaz přečtením protokolu o výslechu dítěte za podmínek § 102 TR a §

211 TŘ, nýbrž musí oběť vyslechnout jako dospělého v souladu s TŘ. To samozřejmě neplatí v případě, kdy byl výslech dítěte proveden jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon, který lze v hlavním líčení přečíst podle § 211 odst. 2 písm. b) TŘ i bez souhlasu stran, a věk zde roli hrát nebude.

Pokud je proveden výslech osoby mladší osmnácti let nesplňující podmínky § 102 TŘ, nelze dovršení osmnácti let chápat jako zhojení vady – jedná se o nezákonný důkaz a je potřeba takovou věc vrátit státnímu zástupci k došetření podle § 188 odst. 1 písm. e) TŘ.⁶³

V souvislosti s výslechem dítěte je třeba ještě zmínit právo dítěte na tzv. šetrný výslech a šetrný přístup k němu. Jestliže nedojde u dítěte v kritické době k podání okamžité pomoci a pochopení, může vzniknout tělesná, psychická i sociální porucha. Na tyto případy reaguje psychologie neodkladné péče, která spočívá v psychologické první pomoci přímo na místě trestného činu a dále terapie akutního traumatu, která probíhá v dalších týdnech po prodělaném traumatu.⁶⁴

Při necitlivém zacházení může dojít k sekundární viktimizaci, které se OČTŘ a zákony snaží předejít; v některých případech může sekundární viktimizace zapříčinit i vznik posttraumatické stresové poruchy. Ta se může dle Polmové „objevit i po několika měsících, kdy se již zdá, že oběť celou situaci zvládla a překonala, a může mít i charakter dlouhodobých chronických potíží.“⁶⁵

4.2 Kontakt dítěte s pachatelem

Problematické z pohledu procesního práva a souvislost s předešlými odstavci má také setkávání dítěte s pachatelem. Ačkoliv dítěti zákony nabízí nespočet práv spočívajících v omezení pachatele v kontaktu s ním, prakticky je jejich osobní styk nevyhnutelný, a to na chodbách orgánů veřejné moci, zejména soudů. Toto vnímám jako obrovskou legislativní

⁶³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 09. 1993, sp. zn. 7 To 181/93.

⁶⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. VÍTOUŠOVÁ, Petra. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007, s. 131

⁶⁵ POLMOVÁ, Olga. Právo oběti trestné činnosti na citlivé zacházení. *Trestněprávní revue*, 2009, roč. 2009, č. 4, s. 113

mezeru. Při konání hlavního líčení v určité soudní síni všichni účastníci tohoto líčení sdílejí stejné prostory, a to jak chodby, tak i např. toalety v případě osob stejného pohlaví. Poté jakékoliv opatření zamezující kontaktu mezi těmito osobami v průběhu vyšetřování nebo hlavního líčení postrádá svůj smysl, jelikož se tyto osoby setkávají na chodbách před soudní síní.

Řešením by mohly být rozdílné časy předvolání (což se děje u předvolání svědků, ale z důvodů procesní ekonomie), větší zapojení justiční stráže v budově soudu (např. oznámení ihned u vchodu, že se jedná o osobu poškozenou a je požadováno rozdílné zacházení, pozdější příchod k soudní síni, asistence justiční stráže) a v případě opuštění soudní síně vyčkání na odchod pachatele a poté možnost odchodu i dítěte, to celé zase za asistence justiční stráže až k východu soudu. Samozřejmě pokud se dítě rozhodne zúčastnit se hlavního líčení, vystavuje se tím dobrovolně kontaktu s pachatelem, a to v soudní síni během hlavního líčení. Smyslem tohoto omezení kontaktu by ale měl být co největší rozsah tohoto omezení, způsoby jak uvádím výše.

I přesto, že v TR není zmíněno jakékoliv zvláštní zacházení s dětmi v postavení poškozených při předvolání k hlavnímu líčení, nic nebrání soudcům toto speciální zacházení dětem a jejím blízkým, zejména zákonným zástupcům, opatrovníkovi, zmocněnci či důvěrníkovi nabídnout. Tyto osoby by měli předem soudce kontaktovat s žádostí o takové zacházení, přičemž soudce by poté mohl zajistit například čekání dítěte s těmito osobami v oddělené místnosti za přítomnosti justiční stráže.

Další způsob, jak pomoci dítěti před sekundární viktimizací je provedení výslechu dítěte jako svědka v nepřítomnosti pachatele, a to za použití § 209 odst. 1 TR. V takovém případě je pachatel následně seznámen s výpovědí dítěte, je mu umožněno se k ní vyjádřit, a také má možnost prostřednictvím předsedy senátu pokládat dítěti otázky. Výslech za nepřítomnosti pachatele může být proveden také na základě žádosti znalce.⁶⁶

⁶⁶ DURDÍK, Tomáš In JELÍNEK, Jiří. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 56

Pokud se jedná o velmi emotivní případ a dítě nezvládá osobní styk s pachatelem, je na místě zvážení předsedy senátu nebo v přípravném řízení soudce uložit předběžné opatření spočívající v omezení styku pachatele s dítětem podle § 88d TŘ.

4.3 Předběžná opatření

Předběžná opatření podle § 88b TŘ lze ukládat za určitých podmínek odst. 2 a pouze obviněnému. TŘ nabízí jejich taxativní výčet v ustanovení § 88c TŘ. Jejich využitelnost v praxi bohužel není tak bohatá, jak by se na první pohled mohlo zdát, i když se jedná o institut, kterým se dá nahradit i vazba podle § 73 odst. 1 písm. d) TŘ, která je podpůrným prostředkem. Menší využitelnost předběžných opatření lze spatřovat především v tom, že jsou pro jejich aplikaci stanoveny vcelku přísné podmínky a jejich naplnění půjde ztěžít zajistit. Podmínky předběžných opatření jsou prakticky stejné s podmínkami nařízení vazby – naplnění vazebních důvodů, podezření, že trestný čin spáchal obviněný, nevyužitelnost jiných prostředků a ochrana zájmů zejména poškozeného, jeho osob blízkých a ochrana zájmů společnosti. Pokud se naplní jeden z vazebních důvodů a ostatní podmínky jsou splněny, tak dle mého názoru nic nebrání rozhodnout o předběžném opatření namísto vazby – stále je zde hrozba vzetí do vazby v případě nedodržení uloženého mírnějšího předběžného opatření dle § 88o TŘ. O uložení předběžných opatření rozhoduje předseda senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce.⁶⁷

Pro dítě jako osobu poškozenou je důležité zejména předběžné opatření spočívající v zákazu styku s poškozeným, osobami jemu blízkými nebo s jinými osobami, zejména svědky a v zákazu vstoupit do společného obydlí obývaného s poškozeným a jeho bezprostředního okolí a zákaz zdržovat se v takovém obydlí. Tato předběžná opatření spočívají v „*nepřípustnosti jakéhokoliv kontaktování nebo vyhledávání poškozeného, osob mu blízkých nebo jiných osob.*“⁶⁸. Dle Jelínka fungují předběžná opatření hlavně jako prevence před sekundární viktimizací či opakovanou viktimizací, ke které by mělo směřovat i jednání OČTŘ, jak je uvedeno výše. V průběhu trestního stíhání by se pachatel mohl snažit dítě kontaktovat, navštěvovat ho a v případě udělení jeho souhlasu s trestním stíháním (za předpokladu dítěte mezi patnáctým a osmnáctým rokem věku) např. doléhat na odvolání takového souhlasu. Tato

⁶⁷ § 88m odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁸ JELÍNEK, Jiří. Předběžná opatření v trestním řízení. *Bulletin advokacie*, 2013, č. 5, s. 27

jednání sama o sobě naplňují vazební důvod dle § 67 písm. b) TŘ, a tudíž naplňují i důvod pro udělení předběžného opatření.

Jak již z názvu vyplývá, tato opatření jsou pouze předběžná a nepředvídají konečné rozhodnutí soudu nebo vinu pachatele. Stále platí presumpce neviny a po právní moci rozsudku nebo jiného rozhodnutí, jímž se řízení končí, toto opatření přestává trvat. Jak uvádí Ústavní soud v usnesení ze dne 23. 04. 2019, sp. zn. IV. ÚS 3043/18: „*předběžné opatření, které se dotýká nezletilých, by mělo být skutečně provizoriem a ne, z důvodu neúměrné délky řízení ve věci samé, "kvazidefinitivním" rozhodnutím.*“.

4.4 Souhlas dítěte s trestním stíháním

Souhlas poškozeného s trestním stíháním je institut specifický pro trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a trestné činy proti rodině a dětem. Právě u trestných činů proti rodině a dětem se zpravidla bude jednat o menší zásah například do integrity dítěte, ale předpokládá se zde větší zásah do rodinného života. Z tohoto důvodu se může jednat o trestné činy svými následky závažnější; dochází při nich k citové újmě a ztrátě rodiny, ztrátě základních vazeb dítěte k rodičům a rodině obecně.

V § 163 odst. 1 TŘ jsou taxativním výčtem vyjmenovány trestné činy, u kterých musí dát poškozený souhlas s trestním stíháním. Pokud se jedná o poškozeného mladšího patnácti let (nikoliv osmnácti, tudíž se nejedná pojmově o dítě ve smyslu TZ), není třeba jeho souhlasu k trestnímu stíhání jakéhokoliv trestného činu. Toto považuji za velmi správný a důležitý krok, jelikož škodlivost a závažnost faktu, že někdo spáchá jakýkoliv trestný čin ke škodě dítěte je natolik důležitá, že není možné požadovat po dítěti souhlas se stíháním takové osoby. Dítě mladší patnácti let mnohdy nebude ani schopné si vytvořit názor a stanovisko k věci, a další prohlubování traumatu ze spáchaného trestného činu spočívající v získání jeho názoru by nebylo v jeho nejlepším zájmu.

A contrario z toho vyplývá, že dítě mladší osmnácti let, ale starší patnácti let bude vyzváno OČTŘ k udělení souhlasu s trestním stíháním pachatele, který se na něm dopustil trestného činu vyjmenovaného v § 163 odst. 1 TŘ. Z hlavy III (trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti) je zde přítomen pouze jediný trestný čin, a to sexuální nátlak

podle § 186 odst. 1 a odst. 2 TZ. K ostatním trestným činům z této hlavy není potřeba pro trestní stíhání pachatele souhlasu poškozeného.

Dítě má dle § 163a odst. 3 TŘ na udělení souhlasu stanovenou přiměřenou lhůtu, která nesmí být delší než 30 dnů. Pokud se i po této době dítě prostřednictvím svých zástupců nevyjádří, zaniká jeho právo dát k trestnímu stíhání souhlas – o tomto následku musí být poučen, a to ve spojení s § 2 odst. 15 TŘ a § 46 TŘ.

V taxativním výčtu ustanovení § 163 TŘ se nenachází ani jeden trestný čin z hlavy IV (trestné činy proti rodině a dětem), tudíž dítě nemusí dávat OČTŘ souhlas k trestnímu stíhání k žádnému trestnému činu obsaženém v dané hlavě. Podle mě se jedná o zdůraznění důležitosti těchto trestných činů, ale především se souhlas OČTŘ dává při existenci speciálního poměru mezi osobou poškozenou a pachatelem. Speciální poměr spočívající především v příbuzenství bude u trestných činů proti rodině a dětem častým jevem a OČTŘ by tak musely často požadovat souhlas osoby poškozené – zákonodárce tímto asi chtěl předejít průtahům v trestním řízení, za mě ale nepochopitelně.

Pokud je smyslem ustanovení o souhlasu poškozeného s trestním stíháním jeho potvrzení, že i přes příbuzenský vztah si přeje v trestním stíhání pokračovat, proč u trestných činů zaměřených specificky na rodinu dělat výjimku? Neměl by se právě u těchto trestných činů vyžadovat souhlas s trestním stíháním v souladu s účelem tohoto ustanovení? Rodinné vztahy jsou ty nejkřehčí vztahy vůbec, a pokud trestní oznámení na rodinného příslušníka podá někdo jiný, než právě poškozený, vystavuje to poškozeného situaci, kdy s trestním stíháním souhlasit nebude a přesto bude vedeno. Pokud by s ním souhlasil, podal by pravděpodobně trestní oznámení sám příp. prostřednictvím svého zástupce.

Souhlasu poškozeného mezi patnáctým a osmnáctým rokem také není potřeba, pokud je OČTŘ z okolností zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhružkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností.⁶⁹ Toto samo o sobě může zakládat i vazební důvod podle § 67 písm. b) TŘ – působení na dosud nevyslechnuté svědky nebo jiné maření objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání.

⁶⁹ § 163a odst. 1 písm. d) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

4.5 Neodkladný a neopakovatelný úkon

Problematické u oběti mladší osmnácti let je potřeba provedení tzv. neodkladného a neopakovatelného úkonu.⁷⁰ Tento úkon lze provést v případě hrozby nebezpečí z prodlení. Rychlosti těchto úkonů odpovídá i fakt, že se ho účastní soudce, který odpovídá za zákonnost provedení úkonu (při běžném výslechu za zákonnost odpovídá státní zástupce). V tomto případě má státní zástupce pouze pravomoc určit, zda se jedná o neodkladný nebo neopakovatelný úkon.

Pokud vyvstane potřeba vyslechnout dítě mladší osmnácti let ve formě neodkladného nebo neopakovatelného úkonu, tj. ještě před zahájením trestního stíhání, je potřeba takový výslech provést v souladu s § 158 odst. 9 TŘ za podmínek § 158a TŘ. Toto spojení ustanovení je opravdu důležité, poněvadž jeho následkem je přítomnost soudce při samotném výslechu, ale také nepřítomnost podezřelého či jeho obhájce. Výslech podle § 158a TŘ musí být proveden výlučně při prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin – nelze jej tedy takto provést po zahájení trestního stíhání. Důsledkem výslechu podle § 158 odst. 9 a § 158a TŘ pro dítě je, že takový výslech a jeho protokol lze při hlavním líčení přečíst bez ohledu na souhlas či nesouhlas stran podle § 211 odst. 2 písm. b) TŘ, respektive pro jeho přečtení souhlas není vyžadován vůbec.

Pro výslech dítěte provedený jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon je důležitá možnost absence podezřelého, včetně jeho obhájce; nedochází tak k uplatnění práva na obhajobu a k uplatnění práva klást vyslychané osobě otázky, a to skrze OČTŘ dle § 102 odst. 3 TŘ. Toto je určitě příznivé pro dítě jako oběť, která je tím nepřímo chráněná před sekundární viktimizací. Jak uvádí Ústavní soud v nálezu ze dne 12. července 2011 sp. zn. IV. ÚS 569/2011: „Uvedený postup není sám o sobě v rozporu s čl. 6 odst. 1, 3 písm. d) EÚLP, lze ho však připustit pouze za předpokladu, že se jedná o opatření striktně nezbytné a nesnáze způsobené obhajobě omezením jejich práv budou dostatečně kompenzovány postupem orgánů činných v trestním řízení. Přečtená výpověď svědka, který nebyl nikdy vyslechnut kontradiktorně, nemůže být výlučným nebo rozhodujícím důkazem viny.“. Pokud tedy bude výslech svědka mladšího

⁷⁰ Podle § 160 odst. 4 TŘ se neodkladným úkonem rozumí takový úkon, který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo ztráty důkazu nesnese z hlediska účelu trestního řízení odkladu na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání. Neopakovatelným úkonem je takový úkon, který nebude možno před soudem provést.

osmnácti let proveden jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon podle § 158a TŘ a půjde o rozhodující důkaz, soud si musí zhodnotit, zda byl úkon doopravdy neodkladný nebo neopakovatelný – rozhodnout ale výlučně na základě něj nemůže.

Kompenzace ze strany OČTŘ budou spočívat především v dostatku jiných důkazů, tzn. výslech dítěte provedený jako neodkladný či neopakovatelný úkon nesmí být slovy Ústavního soudu „*výlučným nebo rozhodujícím důkazem viny*“. Toto Ústavní soud již dříve potvrdil ve svém nálezu I. ÚS 3206/08 ze dne 27. 04. 2009 a stanovil možnost provést výslech jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon bez přítomnosti obviněného či jeho obhájce, a to za podmínky: „*jestliže by byl skutkový stav prokázán i dalšími důkazy, aby bylo možné trestní řízení jako celek považovat za spravedlivé*“. Dále § 164 odst. 4 TŘ dává možnost obviněnému po zahájení trestního stíhání žádat opakování výslechu svědka, při kterém už může být přítomný jak samotný obviněný, tak i jeho obhájce. Toto se ale může dostat do rozporu s § 102 TŘ upravující výslech osoby mladší osmnácti let, který by se ideálně neměl v průběhu trestního řízení opakovat a bude proto záležet na vyhodnocení OČTŘ, zda k opakovanému výslechu přistoupí; k § 102 TŘ viz. výše.

Jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon lze provést i jiné způsoby dokazování než jen výslech svědka, a to konfrontaci, rekognici a vyšetřovací pokus. Při konfrontaci platí, že tuto nelze provést s dítětem, které se stalo obětí trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. U jiných trestných činů lze konfrontaci s dítětem provést, ale jen zcela výjimečně a za dodržení ustanovení § 102 TŘ stanovící podmínky pro výslech dítěte. Použití § 102 TŘ platí i pro provedení rekognice a vyšetřovacího pokusu, které nekladou na OČTŘ další podmínky při účasti dítěte, tak, jako konfrontace.

V souvislosti s konfrontací je také třeba doplnit, že před jejím provedením musí OČTŘ provést výslech dítěte, a to za použití § 102 TŘ. Pokud by došlo k pochybení při výslechu dítěte, byl by za vadný považován i důkaz spočívající v konfrontaci, jak uvádí Vrchní soud v Praze, v usnesení sp. zn. 7 To 181/93 ze dne 27. 9. 1993: „*Úkon, jímž byly tváři v tvář postaveny osoby, jejichž předchozí výslech byl proveden z hlediska trestního řádu vadně, nelze považovat za konfrontaci*“.

5 Práva a povinnosti dítěte jako oběti trestného činu

Jak již bylo vysvětleno výše, na oběť se lze dívat optikou dvou zákonů. Tím prvním je samozřejmě TŘ, který pracuje s pojmem poškozený, a dále zákon o obětech, který jak už z názvu vyplývá, pracuje s pojmy oběť nebo zvláště zranitelná oběť.

5.1 Trestní řád

TŘ nabízí dítěti jako poškozenému nespočet práv i povinností, zejména procesní povahy. Všechna dále zmíněná práva bude dítě jako poškozený uplatňovat především prostřednictvím svého zákonného zástupce nebo opatrovníka podle § 45 odst. 1 TŘ. Pokud je zde nebezpečí z prodlení a zákonný zástupce či opatrovník nevykonávají svá práva dostatečně, ustanoví předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce dítěti opatrovníka, který má za úkol plně hájit zájmy dítěte.⁷¹

Jako první je vhodné zmínit právo navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu, jež byla dítěti trestným činem způsobena, nebo vydat bezdůvodné obohacení, které obžalovaný na jeho úkor trestným činem získal.⁷² Podání tohoto návrhu je časově podmíněno; dítě tak musí učinit nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování.⁷³ O nároku dítěte může soud rozhodnout třemi způsoby: nárok přizná, nárok zčásti přizná a se zbytkem odkáže na občanskoprávní řízení nebo s celým nárokem odkáže na občanskoprávní řízení. Tomu by tak bylo v případě, kdy by prokázání nároku vyžadovalo zdlouhavé dokazování a trestní řízení by se tak odchýlilo od svého účelu, a to nalezení a potrestání pachatele. Z logiky věci nám ale vychází, že soud nemůže nárok dítěte zamítnout – založil by tím překážku *rei iudicatae* a dítě by poté nemělo dále možnost svůj nárok uplatňovat.

Obecně odkázání poškozeného s nárokem na náhradu škody či vydání bezdůvodného obohacení na občanskoprávní řízení je pro poškozené často frustrující záležitostí a pokud jim

⁷¹ § 45 odst. 1, odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

⁷² § 43 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

⁷³ Tamtéž.

není náležitě vysvětleno, proč je tak činěno, může to vyústit až v nedůvěru v soudní systém a jeho ochranu. Dle mého názoru je účel TŘ příliš úzký a při zvyšování povědomí o restorativní justici nedostačující. TŘ bezpochyby obětem a poškozeným přiznává určitá práva, jakmile je ale účel nastaven pouze na nalezení a potrestání pachatele, poškozený se schová do ústraní a OČTŘ už s ním nepracují, jak by dle mého názoru měly. Jako potrestání pachatele je totiž stejně důležitá určitá satisfakce pro poškozeného ve smyslu omluvy, projevené lítosti a právě i peněžní náhrady za vyřazení poškozeného z jeho normálního života.

Restorativní justici definuje Zehr jako „proces, jenž v maximální možné míře zapojuje všechny, kterých se daná trestná činnost dotkla. Restorativní justice usiluje o maximální možnou míru uzdravení a obnovu trestným činem narušených vztahů a za tímto účelem účastníkům umožňuje společně identifikovat způsobené újmy a vzniklé potřeby a od nich se odvíjející povinnosti a závazky.“⁷⁴ Pokud by se tedy TŘ inspiroval právě více diskutovanou restorativní justicí (které jsem v určitém smyslu zastáncem i já sama), mohl by se jeho účel rozšířit právě i na nápravu vztahů narušených právě trestnými činy. Restorativní justice není přitom zaměřena výlučně na oběti, ale hojně pracuje s pachateli. Tato práce spočívá např. v pochopení pachatele, že jím provedený skutek měl nepříznivé dopady na konkrétní osoby. V tomto okamžiku je možná pachatelova náprava a jeho izolování od okolního světa v podobě trestu odnětí svobody poté splňuje svůj účel, a to potrestání. Až v momentu, kdy si pachatel uvědomí následky svého činu a okolnosti, které ho k tomu vedli, tak pochopí, že toto jednání není žádoucí a trest může přijmout s pokorou a cílem napravit sám sebe, čímž by naplnil mnou preferovaný účel trestního řízení a předcházelo by se tím i recidivě.

Mezi další práva, která přísluší dítěti jako poškozenému dle TŘ, patří např. právo činit návrh na doplnění dokazování, nahlížet do spisů, zúčastnit se sjednávání dohody o vině a trestu, zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání nebo o schválení dohody o vině a trestu nebo před skončením řízení se k věci vyjádřit. OČTŘ jsou povinny dítě o všech jeho procesních právech a povinnostech řádně a náležitě poučit a poskytnout mu plnou možnost k jejich uplatnění dle § 2 odst. 15 a § 46 odst. 1 TŘ.

⁷⁴ ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 26. Zehr je považován za zakladatele moderní restorativní justice.

Podle § 43 odst. 5 TŘ má dítě právo se výslovným prohlášením sděleným OČTŘ těchto procesních práv vzdát (jak již bylo uvedeno výše, takto bude činit zpravidla skrze zákonného zástupce, opatrovníka či zmocněnce).

Mezi silné právo dítěte patří bezesporu možnost nechat se zastoupit zmocněncem, který je pro dítě zpravidla nejdůležitější osobou v celém trestním řízení. Zmocněnec může dle § 51 odst. 1 TŘ za dítě činit návrhy a podávat za něj žádosti a opravné prostředky; rovněž se může zúčastnit všech úkonů, kterých se může účastnit dítě. Obecně má nemajetné dítě možnost požádat o právní pomoc zmocněnce bezplatně nebo za sníženou odměnu. Podle odst. 2 ustanovení § 51a má dítě nárok (nejde-li o trestný čin zanedbání povinné výživy) na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně bez splnění podmínek, které musí splnit poškozený dospělý. Dítě nemusí osvědčovat či prokazovat nedostatek prostředků k úhradě nákladů vzniklých s přibráním zmocněnce; také není podmínkou uplatnění nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení.⁷⁵

Nad to existuje ještě další institut podobný zmocněnci poškozeného, upravený v § 21 zákona o obětech, a to tzv. důvěrník. Důvěrník může být zároveň i zmocněncem ve smyslu TŘ. Hlavní rozdíl mezi těmito osobami tkví v tom, že důvěrník nesmí nijak zasahovat do průběhu trestního řízení různými podáními jako jsou stížnosti či námítky. Z toho vyplývá, že důvěrník je osoba, která plní spíše psychickou podporu oběti, což v žádném případě nesnižuje její důležitost pro dítě v postavení oběti.

Zmocněncem může být jakákoliv fyzická nebo právnická osoba; dítě o ni může požádat OČTŘ nebo si ji vybrat samo. Pro dítě může být určitě výhodnější si osobu zmocněnce vybrat tak, aby mu byla co nejbližší a celý proces pro ni byl klidnější. Úskalím výběru blízké osoby je fakt, že osoba zmocněnce nemusí být tolik zběhlá v procesním právu jako např. právě advokát nebo zaměstnanec organizací pomáhající obětem trestných činů. Z tohoto důvodu může dítěti vzniknout újma na jejich právech garantovaných např. zákonem o obětech, kdy tato práva nebude zmocněnec dostatečně hájit a vynucovat. V praxi toto může činit obrovské problémy.

⁷⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 595

Posledním právem, kterým se postupně dostáváme do zákona o obětech, je právo poškozeného, který je obětí trestného činu podle zákona o obětech, učinit prohlášení o tom, jaký dopad měl spáchaný trestný čin na jeho dosavadní život. Toto právo je zakotveno v § 43 odst. 4 TŘ, rozvedeno v § 212a TŘ a je odrazem přijetí zákona o obětech. Obsah prohlášení poškozeného zákon nevymezuje, a to z logického důvodu – dopady mohou být různé. Zákon pouze stanoví, že takové prohlášení může být učiněno ústně do protokolu nebo písemně⁷⁶. Dítě, resp. jeho zákonný zástupce nebo opatrovník toto prohlášení může učinit v kterémkoliv stadiu trestního řízení a musí být o tomto právu náležitě poučeno. Na zmíněné ustanovení v TŘ navazuje § 22 zákona o obětech, jehož znění je materiálně shodné. Může se zdát, že takové prohlášení není zcela praktické a nemá žádný význam jak pro oběť, tak např. pro soud. Tomu to tak úplně není, jelikož hlavním účelem tohoto prohlášení je především realizace práva oběti být slyšena a možnost citového vyrovnání se se stresovou situací. Dalším cílem tohoto prohlášení je možnost obviněného uvědomit si následky svého jednání, ale také možnost soudu lépe individualizovat trest pro pachatele.⁷⁷

5.2 Zákon o obětech

Mezi práva dítěte podle zákona o obětech patří právo na poskytnutí odborné pomoci, právo na informace, právo na ochranu před hrozícím nebezpečím, právo na ochranu soukromí, právo na ochranu před druhotnou újmou⁷⁸ a právo na peněžitou pomoc.

Zákon o obětech již neobsahuje ustanovení stanovící povinnost zákonného zástupce či opatrovníka jednat za dítě v trestním řízení. V § 3 odst. 3 zákona o obětech se stanoví, že práva, která přísluší oběti podle tohoto zákona, přísluší oběti bez ohledu na její věk – z toho plyne, že veškerá práva obsažená v zákonu o obětech může uplatňovat dítě bez ohledu na svůj věk. Do toho nám ale vstupuje ustanovení § 457 a násl. OZ o zákonném zastoupení, které se uplatní i v tomto případě a zákonní zástupci figurují jako přímí zástupci dítěte – práva a povinnosti vznikající ze zastoupení vznikají přímo dítěti samotnému.

⁷⁶ V tomto případě se důkaz provede jako listinný důkaz.

⁷⁷ GRIVNA, Tomáš. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 148

⁷⁸ Zde se řadí výše zmíněné prohlášení oběti o dopadu trestného činu na její život.

Mezi odbornou pomoc zákon o obětech v § 4 řadí psychologické poradenství, sociální poradenství, právní pomoc, poskytování právních informací nebo restorativní programy. Odbornou pomoc poskytují subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů a mohou takovou pomoc poskytovat před zahájením trestního řízení, v jeho průběhu i po jeho skončení. Mezi poskytovatele pomoci obětem trestných činů patří subjekty poskytující sociální služby, subjekty akreditované pro poskytování právních informací nebo pro restorativní programy, advokáti a střediska PMS.⁷⁹ Dítě jako zvlášť zranitelná oběť má dle § 5 zákona o obětech nárok na poskytování odborné pomoci bezplatně, a to na její žádost⁸⁰. Z důvodové zprávy plyne, že pro poskytnutí bezplatné odborné pomoci zvlášť zranitelné oběti musí existovat potřeba takovéto pomoci – dle Jelínka ale toto právo nelze podmiňovat sociálními poměry a majetkem oběti; takový výklad by byl v rozporu se zásadou diskriminace ve smyslu § 3 odst. 3 zákona o obětech.⁸¹

Důležitým právem obětí podle zákona o obětech je právo na informace a přístup k nim zakotvené v ustanovení § 7. Toto právo podmiňuje všechny ostatní, kdy při nedostatku informací nemůže dítě vykonávat svá další práva, např. podání návrhu ve smyslu § 43 odst. 3 TŘ. Informace je dítěti třeba poskytovat podle § 13 zákona o obětech „*srozumitelným způsobem se zohledněním jejího věku, rozumové a volní vyspělosti, gramotnosti a zdravotního stavu včetně psychického stavu; jednotlivé informace se oběti poskytnou v rozsahu, který odpovídá jejím konkrétním potřebám s ohledem na povahu a závažnost trestného činu.*“ PMS a OČTŘ jsou povinny srozumitelným způsobem informovat oběť o jejích právech a možnosti jejich plného uplatnění – v § 8 odst. 1 zákona o obětech je obsažen požadavek na Policii ČR informace oběti poskytnout při prvním kontaktu. Dle Jelínka je toto vyjádření problematické, oběť je zpravidla při prvním kontaktu s Policí ČR v silném emočním rozrušení a není schopna vstřebat vše, co ji policejní orgán sděluje. Proto je dle Jelínka potřeba toto ustanovení pozměnit tak, aby

⁷⁹ Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů [online]. justice.cz, [cit. 11. ledna 2021]. Dostupné na <https://www.justice.cz/web/msp/rozvoj-sluzeb-pro-obeti-trestne-cinnosti?clanek=registr-poskytovatelu-pomoci-obetem-trestnych-cinu>

⁸⁰ To neplatí, jedná-li se o oběť trestného činu zanedbání povinné výživy podle § 196 TZ, nevzniklo-li tímto činem nebezpečí nouze nebo trvale nepříznivý následek.

⁸¹ JELÍNEK, Jiří. *Zákon o obětech trestných činů – komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 51

reflektovalo více praktickou stránku věci a více chránilo potřeby oběti.⁸² Jako řešení se nabízí například následný kontakt mezi dítětem a PMS, které by dítěti předalo veškeré důležité informace týkající se práv dítěte, jejich uplatnění a možnosti dalšího postupu v trestním řízení.

Dalšími právy jsou právo na ochranu před hrozícím nebezpečím a právo na ochranu soukromí. Policie České republiky je oprávněna dítěti pomoci v případě fyzického či psychického domácího násilí (ve formě vykázaní osoby ze společného obydlí či poskytování krátkodobé ochrany oběti).⁸³ Právo na ochranu soukromí oběti chrání především informace umožňující zjištění totožnosti oběti, kdy oběť, její zmocněnec, zákonný zástupce, opatrovník nebo důvěrník mohou požádat, aby údaje o nich byly vedeny tak, aby se s nimi mohli seznamovat pouze OČTŘ, policisté a úředníci PMS činní v dané věci.⁸⁴

Pro dětské oběti je bezpochyby velmi důležité právo na ochranu před druhotnou újmou ve smyslu § 17 a násl. zákona o obětech. Řadíme sem např. zabránění kontaktu dítěte a osoby jí blízké s osobou, kterou dítě označila za pachatele, s osobou podezřelou nebo s osobou, proti níž se trestní řízení vede. U dětských obětí jsou příslušné orgány povinné žádosti vyhovět, pokud to nevyklučuje povaha prováděného úkonu – tento případ může nastat např. při provádění konfrontace podle § 104a TŘ. I přesto je nutné zabezpečit, aby nedošlo ke kontaktu před započítím úkonu a po jeho skončení⁸⁵ (o konfrontaci a ochraně před sekundární viktimizací viz. výše).

Nejvíce ustanovení věnuje zákon o obětech právu na peněžitou pomoc. Dítě je častokrát spácháním trestného činu vyřazeno ze společenského okruhu ostatních dětí či se mu mohou zhoršit výsledky ve škole. Pokud bylo dítěti trestným činem ublíženo na zdraví, musí jeho zákonní zástupci platit výlohy na léčení, které nebývají malé.

⁸² JELÍNEK, Jiří, PELC, Vladimír. Zákon o obětech trestných činů – jeho nedostatky a možnosti řešení. *Bulletin advokacie*, 2015, roč. 2015, č. 11, s. 19 – 23

⁸³ GRIVNA, Tomáš. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 107

⁸⁴ § 16 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁵ GRIVNA, Tomáš. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 134

Účelem peněžité pomoci je překlenutí zhoršené sociální situace způsobené obětí a jedná se o jednorázovou částku.⁸⁶ Na tuto pomoc má nárok dítě, kterému bylo v důsledku trestného činu ublíženo na zdraví, způsobena těžká újma na zdraví, dále pokud se dítě stane pozůstalým po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela a dítě s ním žilo v domácnosti nebo mu oběť byla povinna poskytovat výživu (zpravidla rodič). Dále má dítě nárok na peněžitou pomoc v případě, že se stalo obětí trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a v případě trestného činu týrání svěřené osoby má dítě možnost čerpat peněžitou pomoc i v případě, že mu vznikla nemajetková újma.⁸⁷ Žádost o peněžitou pomoc lze v souladu s § 30 zákona o obětech podat u Ministerstva spravedlnosti do dvou let ode dne, kdy se dítě dozvědělo o újmě způsobené trestným činem, nejpozději však do 5 let od spáchání trestného činu. Jinak právo dítěte na peněžitou pomoc zaniká.

⁸⁶ § 25 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁷ § 24 odst. 1 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

6 Instituce pracující s oběťmi

6.1 Probační a mediační služba

Postavení a činnost PMS je upravena v zákoně č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen „zákon o PMS“). PMS je podle § 1 odst. 2 zákona o PMS organizační složkou státu. To znamená, že zastupuje stát v oblasti veřejné správy a co je důležité, nemá právní osobnost. Veškeré závazky vznikající PMS proto vznikají přímo státu.

PMS vznikla 1. ledna 2001 jako reakce na zvýšení významu a využívání alternativních trestů v českém právním řádu. Jako jeden z hlavních cílů si také PMS stanovila participaci poškozeného v trestním řízení, obnovení jeho pocitu bezpečí, integrity a důvěry ve spravedlnost. Konkrétní úkoly PMS plní úředníci a asistenti zařazení do středisek PMS.

Činnost PMS lze rozdělit do základních čtyř skupin: probační činnost, mediační činnost, úkoly v řízení proti dětem a mladistvým a práce s poškozenými a oběťmi trestných činů. Pro účely této diplomové práce nás bude zajímat především čtvrtá skupina oblasti, a to práce s poškozenými a oběťmi trestných činů.

PMS je pro účely práce s poškozenými a oběťmi trestných činů registrovaná jako poskytovatel pomoci obětem trestných činů ve smyslu § 48 odst. 1 písm. d) zákona o obětech v registru, který vede Ministerstvo spravedlnosti. Toto jí dává oprávnění poskytovat např. právní poradenství obětem trestných činů nebo vytvářet různé programy na pomoc obětem a poškozeným.

Jedním z těchto programů, který byl realizován po celé ČR v období od 01. 07. 2016 do 30. 06. 2020 byl program „Proč zrovna já? II“, který měl za cíl poskytovat komplexní poradenství pro zvláště zranitelné oběti. Zaměstnanci PMS poskytovali právní informace,

sociální poradenství, psychosociální podporu nebo psychoterapii, dále oběti doprovázeli k úkonům OČTŘ, jako jsou výslechy či hlavní líčení u soudu.⁸⁸

V závěrečné evaluační zprávě projektu Proč zrovna já? II se uvádí případové studie, které jsou v anonymizované podobě a předkládají skutkové stavy konkrétních obětí. V případové studii II. je popisován příběh chlapce, který se stal obětí násilné trestné činnosti ze strany svých kamarádů. Tato oběť vykazovala typické znaky jako byl strach, pocit viny, úzkost, izolace nebo zmatek. PMS byla schopna oběti poskytnout právní poradenství, dále s obětí sepsali žádost o přidělení bezplatného zmocněnce a pomohli mu sepsat i prohlášení oběti o dopadech trestného činu na jeho život. Dále s chlapcem probrali možnost psychoterapie, kterou mu i zprostředkovali, vysvětlili mu jeho práva jako oběti a poskytli mu možnost přítomnosti důvěrníka při výslechu u Policie ČR, který měl pomoci ovládat jeho emoce a zmírňovat jeho obavy.

Věřím, že činnost PMS je v těchto podobných případech velmi klíčová a je důležité, aby se tato péče k obětem dostávala v takové kvalitě, v jaké se dostávala zmíněnému chlapci. Zájem PMS o chlapce přetrvával i dalších šest měsíců po ukončení samotného trestního řízení. To, že byla péče PMS kvalitní a potřebná ukazuje již jen fakt, že chlapec vyčerpal větší hodinovou podporu, než bylo stanoveno programem Proč zrovna já? II, což svědčí o tom, že tato péče má vskutku smysl a je pro zvláště zranitelné oběti neskutečně důležitá. Práce s oběťmi se totiž nezaměřuje pouze na odbourání strachu oběti či poskytování pomoci při úkonech OČTŘ, ale zaměřuje se komplexně i na psychologické poradenství a podporu celého rodinného systému oběti.

Shrnutí závěrečné evaluační zprávy uvádí, že oběti nejvíce na PMS oceňovali osobní přístup poradců a poskytnutí psychologické podpory a pomoci, dále pomoc s orientací v problému, včetně podpory znalosti práv oběti a jejich uplatňování a jako poslední oběti oceňovali síťování na odborníky a instituce. Toto všechno dokazuje, že péče ze strany PMS má smysl a měla by být více prohlubována a nabízena obětem už v raném stadiu trestního řízení.

⁸⁸ Závěrečná evaluační zpráva projektu Proč zrovna já? II zpracovaná pro Probační a mediační službu [online]. pmscr.cz, 2020 [cit. 11. ledna 2021]. Dostupné na <https://www.pmscr.cz/proc-zrovna-ja-ii/>

6.2 Orgán sociálně – právní ochrany dětí

Orgánem sociálně – právní ochrany dětí je každý státní orgán, kterému toto označení a hlavně postavení vzniká dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí (dále jen „zákon o SPOD“). Toto postavení zákon o SPOD přiznává krajským úřadům, obecním úřadům obcí s rozšířenou působností, obecním úřadům a újezdním úřadům, ministerstvům, Úřadům a Úřadům práce České republiky – krajským pobočkám a pobočkám pro hlavní město Prahu.⁸⁹ Výkon sociálně – právní ochrany dětí je výkonem veřejné správy. To znamená, že se při své činnosti musí řídit zákonem č. 500/2004 Sb., správní řád (dále jen „SŘ“). Tato povinnost ale není absolutní, a proto pokud nedochází k výkonu vrchnostenské správy, tedy správy ve vztahu nadřízenosti a podřízenosti, není povinností OSPODu se řídit právě SŘ v celém rozsahu.

OSPOD je povinen v konkrétních případech zjistit skutkové okolnosti každého případu co nejpřesněji tak, aby neexistovaly důvodné pochybnosti o skutkovém stavu. Tento stav ale není povinen zjišťovat úplně, a to z důvodu, že při jejich činnosti je narušováno soukromí rodinného života a podmínka úplného zjištění stavu věci by byla obtížně splnitelná, protože skutkový stav znají pouze samotní aktéři rodinného života, a jsou tedy jedinými osobami, které mohou o podstatných skutečnostech podat informace.⁹⁰

Dále zákon o SPOD v § 1 odst. 1 vymezuje, a to demonstrativním výčtem, co se rozumí sociálně – právní ochranou dětí. Tou se rozumí zejména ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění, působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny a zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině. Pro účely této diplomové práce je určitě nejdůležitější okruh ochrany oprávněných zájmů dítěte a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny; to za předpokladu, že se dítě stalo obětí trestného činu spáchaného jeho rodinným příslušníkem.

⁸⁹ zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Dále zákon o SPOD uvádí, že dalšími OSPOD jsou obec a kraj v samostatné působnosti, Komise pro sociálně – právní ochranu dětí a pověřené osoby.

⁹⁰ ROGALEWICZOVÁ, Romana a kol. *Zákon o sociálně – právní ochraně dětí*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 21

Činností OSPOD je mnoho, pro nás je důležitá činnost vymezená v § 6 písm. e) a g) zákona o SPOD. Jedná se o činnost zaměřenou na děti, na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu, dále na děti, které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popř. násilím mezi dalšími fyzickými osobami. Společné pro tyto činnosti je, že musejí trvat po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou anebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí.

Jedná se o ochranu tzv. ohrožených dětí, které se staly obětí trestného činu nebo jsou nepřímými oběťmi domácího násilí, které ale není fyzicky páčáno na nich, nýbrž na člověku sdílícím společnou domácnost, nejčastěji na rodiči. Takové děti jsou pozorovateli násilného chování, které u nich má potencialitu vytvořit vzorec chování do budoucna, a proto je důležitý včasný zásah OSPODu.

OSPOD by měl v první řadě dětem a jejich rodinách poskytnout právní a psychologické poradenství, příp. odkázat na další osoby, které takto činí. OSPOD nicméně nepomáhá jen v případech, kdy se dítě stane obětí trestného činu, nýbrž i v případech, kdy např. pachatel činu nebyl trestně odpovědný nebo se nejednalo vůbec o trestný čin. Činnost OSPODu v trestním úseku je spíše jejich činností výšečovou, kdy se nejedná o hlavní zaměření této instituce a jejich poradenství v tomto ohledu je spíše doplňkové.

Kde už ale OSPOD nabírá na důležitosti, jsou dva případy z TR. Prvním takovým případem je vyrozumění OSPODu o rozhodnutí předsedy senátu nebo státního zástupce o uložení zákazu styku obviněného rodiče s dítětem nebo o povolení setkání obviněného s dítětem. Toto vyrozumění uvedené v § 88m odst. 5 TR se děje hlavně z důvodu nutnosti přítomnosti OSPODu, který by měl představovat jakousi jistotu a morální podporu dítěte.

Druhým takovým případem je přibrání OSPODu k výslechu osoby mladší osmnácti let o okolnostech, jejichž oživování v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivňovat její duševní a mravní vývoj podle § 102 odst. 1 TR. OSPOD by v tomto případě měl plnit funkci orgánu, který se zřetelem na předmět výslechu a stupeň duševního vývoje vyslychané osoby

příspěvá ke správnému provedení výsledku.⁹¹ Alternativně k OSPODu může být přibrána jiná osoba, která má zkušenost s výchovou mládeže – takovou osobou bude zpravidla pedagog, dětský psycholog nebo psychiatr.⁹² Nedodržení podmínky zajištění OSPODu nebo jiné osoby působí jako podstatná vada a jak říká usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 9. 1993, sp. zn. 7 To 181/93: „*Bez odstranění této vady, nemůže být takový důkaz použit před soudem.*“ Takový výsledek by byl důkazem nezákonným a tudíž nepoužitelným, z čehož vyplývá důležitost přítomnosti OSPODu jako orgánu podporujícího dítě mladší osmnácti let.

6.3 Ostatní instituce

Mezi ostatní instituce, které poskytují obětem trestných činů pomoc, se řadí dle mého názoru také OČTŘ, a to zejména policejní orgány a soud. V souladu s ustanovením § 2 odst. 15 TŘ jsou OČTŘ povinny v každém období řízení umožnit poškozenému plné uplatnění jeho práv, o kterých ho musí srozumitelně poučit. OČTŘ jsou také povinny vést řízení s potřebnou ohleduplností k poškozenému a musí šetřit jeho osobnosti. O to více, když se obětí stane dítě, které je ve smyslu zákona o obětech tzv. zvláště zranitelnou obětí.

Z praktického hlediska už to tak jednoduché nebude. V závěrečné evaluační zprávě programu PMS Proč zrovna já? II oběti spolupracující s PMS uvedly, že policejní orgány jim neposkytly takovou pomoc a péči, jakou si od nich představovaly; doslova uvedly, že policejní orgány pouze vyšetřují a neposkytují útěchu. Jediné, s čím jim byly policejní orgány nápomocny, je zprostředkování kontaktu právě na PMS nebo na jiné odborné poradenství.

V tomto ohledu je zajímavé interview mezi poradcem a obětí z roku 2001, na které odkazuje Polmová ve svém článku o právu oběti trestné činnosti na citlivé zacházení. Tohoto interviewu se účastnilo 55 obětí znásilnění a 30 % těchto obětí uvedlo, že zdrojem sekundární viktimizace byly OČTŘ.⁹³ Z tohoto důvodu by OČTŘ, především policejní orgány a soud, měly dbát zvýšené opatrnosti na to, jakým způsobem zacházejí s dítětem v postavení poškozeného

⁹¹ § 102 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

⁹² PÚRY, František. In ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1501

⁹³ POLMOVÁ, Olga. Právo oběti trestné činnosti na citlivé zacházení. *Trestněprávní revue*, 2009, roč. 2009, č. 4, s. 113

v trestním řízení a měli by se zaměřit na to, jak zajistit, aby u dětí nedocházelo k sekundární viktimizaci.

Co se týče soudů, zde je důležité si uvědomit, že hlavním účelem trestního řízení je stále podle § 1 odst. 1 TŘ zjištění a spravedlivé potrestání pachatele. Soudy nemohou mít tolik prostoru pro poškozené, jak by možná i požadovaly, a proto se musí snažit co nejvíce využít času, který na poškozené mají. Je povinností soudů umožňovat dětem v postavení poškozených se v rámci celého trestního řízení vyjadřovat k věci, poškozené osoby mají také možnost sepsat prohlášení o dopadu trestného činu na jejich život, které soud při rozhodování o vině a trestu zohledňuje.

Základní práva poškozeného, které jsou realizovány v součinnosti se soudem jsou zakotvena v TŘ. Je jím např. § 206 odst. 2 TŘ, který dává poškozenému možnost připojit se s návrhem na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, na něž se soud musí dotázat. Dále je jím § 216 odst. 2 TŘ s právem poškozeného na závěrečnou řeč. Důležitá je také poučovací povinnost OČTŘ vůči poškozenému s ohledem na tzv. odklony v trestním řízení, kdy některé z těchto odklonů vyžadují i souhlas poškozeného nebo přímo náhradu škody poškozenému (např. u narovnání podle § 309 odst. 1 písm. b) TŘ).

7 Závěr

Cílem této diplomové práce bylo zodpovězení otázky, zda je právní úprava chránící procesní postavení dítěte jako oběti trestného činu či poškozeného ve smyslu TŘ dostatečná a zda je schopna zajistit odpovídající ochranu. Práce měla rozebrat nejdůležitější práva dítěte jako oběti a zhodnotit, zda jsou efektivně zajištěna a vynucována OČTŘ.

Postupně jsem se zabývala vymezení pojmů dítě a oběť, u kterých je potřeba dát si pozor, podle jakého právního předpisu posuzujeme věk dítěte a také, zda se jedná o oběť ve smyslu zákona o obětech, nebo poškozeného ve smyslu TŘ. Každý z těchto právních předpisů poskytuje dítěti jako oběti nespočet práv, některá čistě procesního charakteru. Dále jsem přiblížila základní aplikovatelný právní rámec. Práce měla zodpovědět i na to, zda Česká republika dodržuje své mezinárodní závazky v oblasti péče o dětské oběti trestných činů. V tomto ohledu je naše právní úprava týkající se dětských obětí dostačující a ČR jako člen EU a signatář různých mezinárodních smluv dodržuje své závazky z těchto smluv vyplývajících, často poskytuje i širší ochranu, než právě mezinárodní smlouvy požadují.

Další oblastí diplomové práce bylo pojednání o úskalích trestných činů, při kterých dochází k viktimizaci dětí. Zde je potřeba uvést, že v tomto ohledu je judikatura českých soudů ustálená na základních podmínkách skutkových podstat a definičních znacích těchto trestných činů. Snížený věk dítěte, např. pod patnáct let je reflektován u spousty trestných činů v kvalifikovaných skutkových podstatách, čímž zákonodárce zdůrazňuje závažnost spáchání trestného činu na dítěti tak mladého věku a odpovídá tomu i zvýšená hranice případně uloženého trestu odnětí svobody. V této kapitole diplomové práce jsem se zaměřovala spíše na problematické aspekty trestných činů, jako je pojem bezbrannosti či závislosti dítěte na pachateli a jejich praktické využití při rozlišování trestných činů a případného souběhu.

Pozornost si určitě zaslouží i podkapitola zaměřující se na specifické trestání pachatelů sexuálně motivovaných trestných činů spáchaných na dětech. V práci jsem se snažila vysvětlit, jak funguje tzv. registr sexuálních delikventů a zdůvodnit jeho teoretickou (ne)realizaci v našem právním řádu, dále jsem se zaměřila na využití ochranných opatření společně s tresty nebo i jejich využití samostatně. Ochranné opatření spočívající v ochranném sexuálním léčení určitě stojí za povšimnutí a dle mého názoru je třeba ho v soudní praxi více reflektovat a nezapomínat na jeho důležitost při zabránění recidivy.

Jádrem diplomové práce bylo zhodnotit úpravu procesních práv dítěte v postavení oběti (či poškozeného ve smyslu TŘ) a odpovědět na hlavní otázku práce, a to zda je tato právní úprava dostatečná a odráží realitu postavení dítěte v trestním řízení. V této kapitole jsem zhodnotila palčivá místa úpravy, jako je výslech dítěte v postavení svědka, provedení takového výslechu jako neodkladný či neopakovatelný úkon, souhlas dítěte s trestním stíháním pachatele či za mě nejproblematictější setkávání dítěte s pachatelem v budovách orgánů veřejné moci. Právě setkání dítěte s pachatelem v budovách orgánů veřejné moci přispívá k nechtěné sekundární viktimizaci a často může být důvodem absence dítěte při hlavním líčení z důvodu strachu. V tomto ohledu by měla být více zapojována justiční stráž přítomna v budovách soudů a také iniciativa soudců či předsedů senátu, kteří minimálními prostředky k zajištění komfortu a bezpečí dítěte v budově soudu disponují.

V poslední kapitole diplomové práce jsem se zabývala činností PMS a OSPODu při zajišťování péče dětským obětím. PMS jako taková v trestním řízení spolupracuje s OČTŘ v mnoha případech, ať už jde o dohled nad konkrétními alternativními tresty či poskytování právních informací či psychologické pomoci. V případě, že se obětí stane dítě, by PMS měla fungovat mnohem více aktivněji a v jejich činnosti vidím velký potenciál do budoucna, který je dle mého názoru nevyužitý. Činnost OSPODu už není tolik zaměřena na trestní řízení jako takové a funguje pouze v případě dětských obětí, samozřejmě tuto činnost nelze srovnávat s činností PMS, jelikož se jedná účelem o jiné instituce.

Samostatně je činnost PMS a OSPODu v právní úpravě zakotvena dostatečně, ve spojení s trestním řízením zde ale nacházím mezery, které je třeba do budoucna vyplnit větším důrazem na spolupráci těchto institucí. Zároveň bych ráda v budoucnu viděla zapojení restorativní justice do našeho trestního systému, která by kvalitnější péči o oběti jakéhokoliv věku více zohledňovala a vynucovala, právě například větším praktickým propojením PMS, OSPODu a OČTŘ.

Závěrem uvádím, že právní úprava upravující postavení dítěte jako oběť či poškozeného je nedostatečná, praxe nezajišťuje dítěti práva tak efektivně, jak by si asi zákonodárce přál, přičemž to nelze OČTŘ dávat příliš za vinu. V tomto ohledu zde musí rázněji přistupovat činnost orgánů jako je PMS či OSPOD, kteří mají kapacitu i vzdělání potřebné pro činnost s dětmi, které se ocitnou v tomto zranitelném postavení. Proto jsem toho názoru, že je třeba tyto orgány více zapojovat do trestního řízení v praktickém smyslu, poskytovat dítěti

psychologickou pomoc, srozumitelné vysvětlení jeho práv a péči o něj i po skončení trestního řízení, a to spíše těmito orgány, než přímo OČTŘ, kterým zákon dává primární povinnost najít pachatele a potrestat jej.

Emoční kolotoč dítěte, který nastává v případě spáchání trestného činu, zejména sexuálně motivovaného, je natolik různorodý, že nelze zákonem předpokládat veškeré situace, které mohou nastat. Není v silách zákonodárce, ani OČTŘ vypracovat modelové situace a podle nich se řídit – samozřejmě existuje určitý mezinárodně zakotvený základ, který nelze porušovat, ať už jde o právo na šetrné zacházení vzhledem k věku či odborné školení osob s nimi zacházejícími. Poté je ale třeba ke každému dítěti přistupovat individuálně, s přihlédnutím k jeho konkrétním vlastnostem, psychickému rozpoložení, či povaze trestného činu, který byl na dítěti spáchán.

Nejdůležitějším úkolem každého člověka, který s dítětem v průběhu trestního řízení přijde do kontaktu, je zabránit vzniku sekundární viktimizace, jelikož pro psychiku dítěte stačí, že se stalo obětí viktimizace primární. O každé dítě v postavení oběti by mělo být pečováno tak, aby nemělo v průběhu života důvod se s OČTŘ setkat znovu.

8 Zdroje

8.1 Monografie

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. VÍTOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007, 191 s.

GŘIVNA, Tomáš a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 791 s.

JELÍNEK, Jiří, GŘIVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, 256 s.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, 976 s.

JELÍNEK, Jiří. *Zákon o obětech trestných činů – komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, 320 s.

ROGALEWICZOVÁ, Romana a kol. *Zákon o sociálně – právní ochraně dětí. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, 782 s.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 4700 s.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 3614 s.

ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, 48 s.

8.2 Odborné články

JELÍNEK, Jiří. Předběžná opatření v trestním řízení. *Bulletin advokacie*, 2013, č. 5, s. 27 - 30

JELÍNEK, Jiří, PELC, Vladimír. Zákon o obětech trestných činů – jeho nedostatky a možnosti řešení. *Bulletin advokacie*, 2015, roč. 2015, č. 11, s. 19 – 23

MAREŠOVÁ, Alena. MARTINKOVÁ, Milada. O významu poznávání oběti trestné činnosti. *Kriminalistika*, 2009, č. 1., s. 54 - 79

POLMOVÁ, Olga. Právo oběti trestné činnosti na citlivé zacházení. *Trestněprávní revue*, 2009, roč. 2009, č. 4, s. 113 - 114

SKLENÍČKA, Josef. ROZUM, Jan. K problematice neplacení výživného. *Trestněprávní revue*, 2014, č. 10, s. 239 - 244

ŠČERBA, Filip. Posuzování případů zneužívání dětí prostřednictvím internetu k pornografickým účelům. *Trestněprávní revue*, 2020, č. 3, s. 125 - 128

WEISS, Petr a kol. Výsledky terapeutické kastrace u parafilních sexuálních delikventů. *Psychiatrie pro praxi*, 2016, č. 1, s. 15 - 17

8.3 Internetové zdroje

About The Dru Sjodin National Sex Offender Public Website (NSOPW) [online]. nsopw.gov [cit. 22. února 2021]. Dostupné na <https://www.nsopw.gov/en/About>

CBS News. "No Candy" Signs At Sex Offenders' Homes [online]. cbsnews.com, 11. října 2007 [cit. 22. února 2021]. Dostupné na <https://www.cbsnews.com/news/no-candy-signs-at-sex-offenders-homes/>

MARKOVÁ, Petra. *Úprava obětí a zvláště zranitelných obětí v právním řádu ČR a jejich ochrana během trestního řízení* [online]. epravo.cz, 20. prosince 2019 [cit. 15. listopadu 2020]. Dostupné na <https://www.epravo.cz/top/clanky/uprava-obeti-a-zvlast-zranitelnych-obeti-v-pravnim-radu-cr-a-jejich-ochrana-behem-trestniho-rizeni-110433>

Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Statistická ročenka kriminality za rok 2016* [online]. justice, 2017 [cit. 22. února 2021]. Dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>

Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů [online]. justice.cz, [cit. 11. ledna 2021]. Dostupné na <https://www.justice.cz/web/msp/rozvoj-sluzeb-pro-obeti-trestne-cinnosti?clanek=registr-poskytovatelu-pomoci-obetem-trestnych-cinu>

Vězeňská služba ČR. Věznice Kuřim – základní informace. [online]. vscr.cz [cit. 23. února 2021] <https://www.vscr.cz/veznice-kurim/o-nas/zakladni-informace/>

Závěrečná evaluační zpráva projektu Proč zrovna já? II zpracovaná pro Probační a mediační službu [online]. pmscr.cz, 2020 [cit. 11. ledna 2021]. Dostupné na <https://www.pmscr.cz/proc-zrovna-ja-ii/>

8.4 Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 27. 04. 2009, sp. zn. I. ÚS 3206/08

Nález Ústavního soudu ze dne 12. 07. 2011 sp. zn. IV. ÚS 569/2011

Rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 15. 09. 1989, sp. zn. 7 Tz 16/89

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 23. 09. 1976, sp. zn. 4 Tz 158/76

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 14. 06. 1977, sp. zn. 5 Tz 69/77

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 20. 03. 1968, sp. zn. 2 To 107/68

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 06. 10. 2005, sp. zn. 8 Tdo 1161/2005

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 01. 2007, sp. zn. 11 Tdo 759/2006

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 09. 2017, sp. zn. 8 Tdo 738/2017

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. 15 Tdo 1154/2019

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2019, sp. zn. 3 Tdo 594/2019

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 07. 2019, sp. zn. 7 Tdo 666/2019

Usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 04. 2019, sp. zn. IV. ÚS 3043/18

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 04. 03. 1994, sp. zn. 3 To 105/93

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 09. 1993, sp. zn. 7 To 181/93.

8.5 Právní předpisy

H.R. 324 (103rd): Jacob Wetterling Crimes Against Children Registration Act

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky

Ústava České republiky. In *Sbírka zákonů*, Česká republika. 1992, roč. 1993, částka 1, ústavní zákon č. 1, s. 2-16.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Deklarace Valného shromáždění OSN z roku 1985 č. 40/34 o základních principech spravedlnosti pro oběti trestných činů a zneužití moci

Důvodová zpráva k Návrhu Směrnice EP a Rady, KOM/2011/0275 v konečném znění

Pokyny E/CN.15/2005/L.2/Rev.1 pro spravedlnost ve věcech týkajících se dětských obětí a svědků trestných činů

Rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV ze dne 15. března 2001 o postavení oběti v trestním řízení. Úř. věst. L 82, 22. března 2001, s. 1 a násl.

Sdělení č. 104/1991 Sb. m. s., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte. In: *Sbírka mezinárodních smluv*. 08. 04. 1991, částka 22.

Sdělení č. 75/2013 Sb. m. s., Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o Úmluvě Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu. In: *Sbírka mezinárodních smluv*. 17. 10. 2013, částka 44.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SSV, Úř. věst. L 315, 14. listopadu 2012, s. 57 a násl.

Směrnice Rady EU 2004/80/ES ze dne 29. dubna 2004 o odškodňování obětí trestných činů, Úř. věst. L 261, 6. srpen 2004, s. 2

9 Shrnutí

Diplomová práce pojednává o dítěti jako oběti trestných činů. Na začátku práce jsou vymezeny základní pojmy, se kterými se dále pracuje a základní právní rámec, ve kterém se diplomová práce pohybuje. Dále je poukázáno na výklad určitých otázek specifických trestných činů, kterých se dítě nejčastěji stává obětí a které jsou nejvíce diskutované. Stěžejní oblastí diplomové práce je shrnutí procesních práv dítěte jako oběti ve smyslu zákona o obětech nebo poškozeného ve smyslu trestního řádu, jejich zhodnocení a vymezení problematických oblastí. Poslední část diplomové práce je věnována činnosti Probační a mediační služby a Orgánu sociálně-právní ochrany dětí, které v trestním řízení mají důležitou roli zahrnující péči o dítě v postavení oběti.

Summary

Diploma thesis deals with the child as a victim of crime. At the beginning of the thesis, the basic concepts with which thesis continues and the basic legal framework within which the thesis works are defined. The interpretation of certain issues of specific offences, of which the child is the victim most often and which are most discussed, is also highlighted. The main area of the thesis is the summary of the procedural rights of the child as a victim according to the Victims Act and as the damaged person in the meaning of the Code of Criminal Procedure, their evaluation and the definition of problem areas. The last part of the thesis is devoted to the activities of the Probation and Mediation Service and the Child Welfare Authority, which play an important role in criminal proceedings, including the care of the child as a victim.

10 Klíčová slova

Dítě

Oběť

Zvláště zranitelná oběť

Poškozený

Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Probační a mediační služba

Keywords

Child

Victim

Especially vulnerable victim

Damaged person

Child Welfare Authority

Probation and Mediation Service